

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Stella Triandafilu

Vnitřní správa se zaměřením na jméno a příjmení

Diplomová práce

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Vnitřní správa se zaměřením na jméno a příjmení*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Ostravě dne 20. listopadu 2020

Stella Triandafilu

Tímto bych velmi ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce JUDr. Soně Pospíšilové, Ph.D. za metodické vedení práce, věcné připomínky a za její čas a ochotný přístup při konzultacích.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	5
ÚVOD.....	6
1 SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA MATRIK.....	8
1.1 CHARAKTERISTIKA VNITŘNÍ SPRÁVY.....	8
1.2 MATRIKY.....	10
1.3 MATRIČNÍ KNIHA.....	12
1.3.1 <i>Vedení matričních knih.....</i>	<i>12</i>
1.3.2 <i>Matrikář.....</i>	<i>13</i>
1.3.3 <i>Kniha narození, manželství, partnerství a úmrtí.....</i>	<i>13</i>
1.4 INFORMAČNÍ SYSTÉM VEŘEJNÉ SPRÁVY.....	15
1.4.1 <i>Přepis některých znaků.....</i>	<i>17</i>
1.5 MATRIČNÍ ÚŘAD.....	18
1.5.1 <i>Činnost úřadů.....</i>	<i>18</i>
1.6 PROSTŘEDKY OCHRANY.....	19
1.6.1 <i>Opravné prostředky.....</i>	<i>20</i>
2 ZÁPIS JMÉNA A PŘÍJMENÍ.....	24
2.1 UŽÍVÁNÍ JMÉNA.....	24
2.2 PODMÍNKY ZÁPISU JMÉNA.....	25
2.3 PODMÍNKY ZÁPISU PŘÍJMENÍ.....	26
2.4 ZMĚNA JMÉNA A PŘÍJMENÍ.....	27
2.5 ZNALECKÝ POSUDEK.....	28
2.5.1 <i>Náležitosti posudku.....</i>	<i>28</i>
2.5.2 <i>Právní úprava znalecké činnosti.....</i>	<i>29</i>
3 PRAXE ZÁPISU JMEN A PŘÍJMENÍ VE SVĚTLE JUDIKATURY.....	31
3.1 EVROPSKÉ ASPEKTY.....	31
3.2 SPRÁVNÍ PRAXE V ČESKÉ REPUBLICE.....	34
3.2.1 <i>Rozsudek ve věci jména „Thymian“.....</i>	<i>35</i>
3.2.2 <i>Zápis neobvyklých znaků.....</i>	<i>39</i>
3.3 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	41
4 BUDOUCÍ VÝVOJ.....	42
5 ZÁVĚR.....	45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	48
SHRNUTÍ.....	59
ABSTRACT.....	59
SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV.....	59
KEY WORDS.....	59

Seznam použitých zkratk

- LZPS** usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Úmluva** sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992. Sb., že dne 21. února 1991 byla v Madridu podepsána jménem České a Slovenské Federativní Republiky Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8, sjednaná v Římě dne 4. listopadu 1950, a další smluvní dokumenty na tuto Úmluvu navazující, ve znění pozdějších předpisů
- SŘ** zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- SŘS** zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
- OZ** zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Ústava** ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- ZM** zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

V této diplomové práci se bude autorka věnovat tématu vnitřní správy se zaměřením na jméno a příjmení. Zákon o matrikách je účinný od roku 2001 a největší změnou prošel ve spojitosti s rekonstrukcí občanského zákoníku, která zahrnovala též úpravu rodinného práva, které je s matriční agendou provázáno. Činnost matričních úřadů je široká, jen za rok 2019 bylo provedeno 279 865 prvozápisů, průměrně téměř 220 zápisů na jeden matriční úřad, kterých je aktuálně 1275.¹ Přestože se jedná o velmi frekventovanou agendu, ovlivňující širokou veřejnost, málokdy bývá předmětem stížností, které občané podávají k veřejnému ochránci práv, což by mohlo vést k dojmu, že výkon státní správy na úseku matrik je natolik kvalitní, že mu není co vytknout.² Autorka práce kvůli menšímu počtu stanovisek ochránce podrobí analýze zejména spory, které byly řešeny správními soudy.

Práce si klade za cíl odpovědět na otázku, zda současná právní úprava týkající se pojmenování dítěte a její výklad českými soudy dostatečně reaguje na společenské trendy. S narůstající tendencí pojmenovávat děti originálním a nevšedním způsobem dochází k častějším střetům se současnou českou právní úpravou, která není alternativním jménům nakloněna tak jako například úprava zahraniční.³ Předmětem zkoumání bude, zda zákon není příliš striktní a jaká je správní praxe, včetně možnosti posouzení konkrétních jmen s využitím znaleckých posudků. Ke splnění cíle práce se autorka rozhodla hledat odpovědi na tyto výzkumné otázky:

1. Je aktuální právní úprava jména a příjmení dostačující?
2. Je praxe matričních úřadů v souladu se zásadami činnosti správních orgánů a judikaturou správních soudů?

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole se autorka věnuje charakteristice vnitřní správy, zásadám, které ji ovládají a pramenům právní úpravy. Blíže vysvětlí činnost matrik, matričních úřadů a zápis do matričních knih se souběžným zápisem pomocí výpočetní techniky. Druhá kapitola shrnuje podmínky zápisu jména a příjmení a zkoumá roli znaleckých posudků a dopad nového zákona o znalcích, účinného od 1. ledna roku 2021. Třetí kapitola se podrobněji

¹ MINISTERSTVO VNITRA, *Veřejná správa v České republice 2019* [online]. mvcr.cz, [cit. 2. října 2020]. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/soubor/vyrocní-zpráva-o-stavu-vs-2019.aspx>>

² MOTEJL, Otakar, VÁLÁŠEK, Miloš. *Matriční úřady: sborník stanovisek veřejného ochránce práv*. vyd. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2008, s 7

³ DOSEDĚL, František. *Změna křestního jména aneb je možné jmenovat se Smaug?* [online]. pravni prostor.cz, 14. prosince 2018 [cit. 2. října 2020]. Dostupné na <<https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/zmena-krestniho-jmena-aneb-je-mozne-jmenovat-se-smaug>>

věnuje judikatuře související se jménem a příjmením jak na evropské, tak české úrovni. V poslední kapitole, kterou je kapitola čtvrtá, autorka analyzuje návrhy změn zákona o matrikách, jménu a příjmení a jejich dopad na budoucí vývoj praxe správních úřadů v matriční agendě.

Při psaní této práce vycházela autorka z platných právních předpisů, zejména ze zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů včetně komentářové literatury, monografie vztahující se k vnitřní správě, odborných článků a pokynů Ministerstva vnitra vztahujících se k matriční agendě, společně s relevantní judikaturou. Autorka také vycházela z vybraných znaleckých posudků, které jí na žádost byly zaslány z odboru všeobecné správy Ministerstva vnitra.

Cílem práce je vytvořit srozumitelný přehled právní úpravy na úseku matrik a zhodnotit její aplikaci matričními úřady v souladu s rozhodovací praxí soudů a společenskými potřebami. Při zpracování této práce autorka užila popisnou metodu a analytickou metodu doplněnou o kritické hodnocení právní úpravy a relevantní judikatury.

Text práce vychází z právního stavu ke dni 20. listopadu 2020.

1 Současná právní úprava matrik

V první kapitole této práce se autorka bude zabývat charakteristikou vnitřní správy a zásadám, které jsou s ní spojené, následně vymezí pojmy matriky, matričních úřadů, matričních knih a informačního systému veřejné správy dle platné právní úpravy. Závěrem kapitoly se věnuje kontrole matričních úřadů a opravným prostředkům, které jsou k dispozici.

1.1 Charakteristika vnitřní správy

Vnitřní správa je tradiční odvětví veřejné správy, toto odvětví se historicky dělilo na pět oblastí, a to na oblast zahraničních věcí, obrany, justice, financí a na oblast správy vnitřních věcí. Poslední kategorie, tedy správa vnitřních věcí, zahrnovala veškeré záležitosti, které svým charakterem nezapadaly do předmětu jiných správ. Postupem času se v rámci této „zbytkové“ oblasti začala tvořit další specializovaná odvětví, jež byla natolik tematicky obsáhná, že bylo nezbytné tyto okruhy, například zdravotnictví, právo sociálního zabezpečení, životní prostředí a jiné, osamostatnit pro větší přehlednost.⁴

Dnes vnitřní správa, přestože došlo k vyčlenění mnoha odvětví, zahrnuje stále rozsáhlý okruh činností, které je možné vymezit dvojím způsobem. Negativně lze vymezit vnitřní správu jako odvětví, do kterého neřadíme jiné věcně specializované druhy veřejné správy, pozitivně je možné vymezit si její jednotlivé okruhy. Mezi ně patří zabezpečení osobního stavu obyvatelstva, do kterého mimo jiné spadá právní úprava jména a příjmení, právo sdružovací a shromažďovací, archivnictví a úsek zabývající se územním členěním státu, státními symboly a sčítáním lidu.⁵

Jelikož v současnosti vnitřní správa zahrnuje mnoho nesourodých problematik, je zde široká škála právních předpisů a pro každý konkrétní úsek platí speciální právní úprava, např. zákon o cestovních dokladech, spadající pod úsek zabezpečení osobního stavu obyvatelstva, či zákon o užívání státních symbolů. Nutno podotknout, že jakožto členové Evropské unie musíme také do vnitrostátní úpravy reflektovat unijní právo a implementovat závazky z mezinárodních smluv, to vše s ohledem na ústavní pořádek ČR.⁶

Ústava v čl. 2 odst. 3 a LZPS v čl. 2 odst. 2 ustanovuje, že státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Zásada

⁴ HORZINKOVÁ, Eva. *Správní právo: zvláštní část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s. 31

⁵ JURNÍKOVÁ, Jana. *Správní právo: zvláštní část*. 6., dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. s. 8,9

⁶ Tamtéž, s. 11

legality je taktéž jako základní zásada činnosti správních orgánů explicitně vyjádřena na zákonné úrovni ve správním řádu, v § 2 dle kterého správní orgány musí postupovat v souladu se zákony, právními předpisy a mezinárodními smlouvami. K tomu Hendrych uvádí, že postup v souladu se vztahuje na procesní i hmotněprávní hledisko.⁷

Výkon vnitřní správy správními orgány je po stránce obsahu velmi rozmanitý, jedná se o věci zabezpečení osobního stavu, jež zasahují do právní sféry dotčených osob, jejich veřejných subjektivních práv a osobnostních práv, která jsou jako základní práva a svobody jednotlivců chráněna Listinou základních práv a svobod. Správní činnost musí být vykonávána s ohledem na zásady tzv. dobré správy. Princip dobré správy v sobě zahrnuje ústavní zásady, obecné právní principy, morální pravidla a legitimní společenská očekávání, která mají chránit osoby před nesprávným postupem správních orgánů. Uplatňování pravomoci správními orgány nemůže být svévolné, účelové, neefektivní či jinak nežádoucí.⁸

Právo na řádnou správu je ukotveno v čl. 41 Listiny základních práv Evropské unie, každý má právo na to, aby orgány, instituce a jiné subjekty Unie přistupovaly k jeho záležitostem nestranně, spravedlivě a byly řešeny v přiměřené lhůtě. Správnost úředního postupu se očekává od všech úředníků Evropské unie⁹, proto pro činnost úřadů a dalších orgánů státní správy vypracoval veřejný ochránce práv deset principů, které mají pomoci úřadům při interpretaci této zásady a zároveň činit jejich postup předvídatelný pro veřejnost. Úřad je povinen postupovat v souladu s právním řádem České republiky jako celku, nestranně, bez zbytečných průtahů předvídatelným způsobem, tedy jak rozhodoval obdobné případy v minulosti, nebo jak rozhoduje obdobné případy nadřízený úřad. O postupu řízení a zjištěných skutečnostech poskytne potřebné informace tak, aby se osoba orientovala a byla jí známa její procesní práva. Veškeré zásahy do práv a oprávněných zájmů osob musí být nezbytné k dosažení účelu řízení a provedeny pouze v nezbytné míře. Úřad by tedy měl vždy jednat efektivně a komplexně vyřešit celou věc, nést za své počínání odpovědnost, umožnit přístup k nahlížení do úředních dokumentů veřejnosti, ke kterým se vždy chová s respektem.¹⁰ Jedná se o minimální standard, který by orgány veřejné moci měly dodržovat vždy, jelikož se na veřejnou správu, která

⁷ HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 253

⁸ OMBUDSMAN VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV, stížnosti na úřady. *Principy dobré správy* [online]. ochrance.cz, [cit. 4. října 2020]. Dostupné na <<https://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/principy-dobre-spravy/>>

⁹ LIBERDOVÁ, EVA, *Právo na dobrou správu jako princip veřejné správy v EU* [online]. epravo.cz, 21. července 2015 [cit. 5. října 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/pravo-na-dobrou-spravu-jako-princip-verejne-spravy-v-eu-98220.html>>

¹⁰ OMBUDSMAN VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV, stížnosti na úřady. *Principy dobré správy* [online]. ochrance.cz, [cit. 4. října 2020]. Dostupné na <<https://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/principy-dobre-spravy/>>

zahrnuje i správu vnitřní, díváme jako na službu veřejnosti, od které občané očekávají kvalitní a transparentní výkon.¹¹

Ústřední orgán pro správu vnitřních věcí je Ministerstvo vnitra ČR, dále pak v přenesené působnosti na základě speciálních zákonných zmocnění orgány krajů a obcí, dalším vykonavatelem se zmocněním ze zvláštního zákona je Policie ČR.¹²

Úkolem Ministerstva vnitra je koordinace v oblasti správního řízení, správního trestání, spisové služby a postupů podle kontrolního řádu, koordinační úlohu má též v oblasti organizace a výkonu veřejné správy, obstarává komunikační síť pro územní orgány státní správy a provozuje informační systém pro nakládání s utajovanými informacemi mezi orgány veřejné moci a informační a komunikační technologie samotné, bez kterých se řádný výkon vnitřní správy dnes neobejde.¹³

1.2 Matriky

Matrika je státní evidencí narození, uzavření manželství, vzniku registrovaného partnerství a úmrtí fyzických osob, ke kterým došlo na území České republiky, bez ohledu na státní občanství zapisované osoby. Předmětem státní evidence je dále narození, uzavření manželství, vznik partnerství a úmrtí, ke kterému došlo v cizině, jedná-li se o občany České republiky a uzavření manželství v cizině v případech, kdy byl život jednoho ze snoubenců přímo ohrožen a nejedná se o české občany.¹⁴ Matrika jako státní evidence plní funkci registrační, evidenční, osvědčovací a listinnou, v případě rozporu s údaji uvedenými v jiné veřejné listině se považuje to, co je zapsáno v matrice jako správné, dokud není prokázán opak.¹⁵

Právní úprava matrik spadá pod předpisy veřejného práva, konkrétně pod odvětví vnitřní správy. Právní základ mají v první řadě v zákoně č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (dále jako „ZM“). Také jej upravuje celá řada dalších právních předpisů, od Listiny základních práv a svobod až po mnohé mezinárodní smlouvy, avšak pro téma mé práce je stěžejní právní úprava dotýkající se jména a příjmení, kdy se mimo výše zmíněný zákon o matrikách užije správní řád, zákon o správních poplatcích a

¹¹ LIBERDOVÁ, EVA, *Právo na dobrou správu jako princip veřejné správy v EU* [online]. epravo.cz, 21. července 2015 [cit. 5. října 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/pravo-na-dobrou-spravu-jako-princip-verejne-spravy-v-eu-98220.html>>

¹² § 2 z. č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, §4 z. 273/2008 Sb., zákon o Policii České republiky

¹³ § 12 z. č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů

¹⁴ § 1 z. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

¹⁵ JURNÍKOVÁ, Jana a kol. *Správní právo: zvláštní část*. 6., dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. s.

zákon o znalcích a tlumočnících.¹⁶ Občanský zákoník nahradil zákon o rodině, které se věnuje v části druhé, a mimo jiné je zde i úprava osobního jména a příjmení u dítěte.

Rozlišujeme čtyři matriky, pro které se zvlášť vedou odpovídající matriční knihy, tvořené z předem svázaných tiskopisů. Je zde matrika narození, pro kterou se vede kniha narození, matrika manželství s knihou manželství, matrika partnerství s knihou partnerství a matrika úmrtí, která je zaznamenávána do knihy úmrtí. Mimo matriční události, což jsou narození, úmrtí, uzavření manželství a registrované partnerství fyzických osob, se zapisují též matriční skutečnosti, které zápisy matričních události mění či doplňují na základě veřejných listin a listin dle ZM.¹⁷

Činnost matričních úřadů jako správních orgánů je zákonem stanovena jako výkon státní správy, čímž reaguje na historický výkon matrik církvemi a náboženskými společnostmi. Katolická církev vedla v rámci své činnosti matriční knihy od 3. století, vedení knih pro území dnešní České republiky se datuje od 17. století. Katolická církev měla ve svých vnitřních předpisech stanovenou povinnost vést matriční údaje dávno předtím, než se tohoto úkolu zhostil stát. Jeden ze základních předpisů byl vydán na Lateránském koncilu již roku 1137, později byly stanoveny též základní povinné údaje vázané ke každému zápisu, mezi ně patřilo datum narození, s ohledem na to, že se jednalo o katolickou církev, pak samozřejmě datum křtu, později i s podrobnostmi o kmotrech křtěných, a den úmrtí. Roku 1614 byl přijat poslední zásadní předpis, kterým se ustanovila všem farářům povinnost vést pro svůj obvod, tedy pro svou farnost, tři druhy matričních knih, a to knihu narození, knihu úmrtí a knihu manželství. Všechny knihy musely obsahovat předpisem stanovené základní údaje a byly vedeny v sjednocené předepsané formě.¹⁸

Vedení matrik církví bylo intervenováno státní správou až vládou Marie Terezie a jejím následníkem Josefem II., který udělil 20. března 1781 ve svém císařském patentu matrikám průkaznost a platnost veřejných listin. Patent s doplňujícími předpisy platil až do konce roku 1949. Ve stejném roce byl přijat zákon č. 268/1949 Sb. o matrikách, který vstoupil v účinnost 1.1.1950. Tento zákon nejenže sjednotil roztržštěné matriční předpisy do jednoho uceleného

¹⁶ ODBOR VŠEOBECNÉ SPRÁVY, oddělení matriční a organizační. *Změna jména a příjmení* [online]. Mvcr.cz, 2. ledna 2020 [cit. 25. února 2020]. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/jmena-a-prijmeni-zmena-jmena-a-prijmeni.aspx>>

¹⁷ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s 53

¹⁸ HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s 25, s 41

předpisu, ale také svěřil vedení matrik výhradně správním úřadům, a tím pádem z vedení definitivně vyloučil církev.¹⁹

1.3 Matriční kniha

Pojem matrika se neužívá pouze ve smyslu státní evidence, ale také je chápán v souvislosti s vedením matričních knih, což je nejdůležitější činností matričních úřadů. Jak autorka výše zmínila, celkem jsou odděleně vedeny čtyři matriční knihy, a to kniha narození, kniha manželství, kniha registrovaného partnerství a kniha úmrtí. Každou knihu tvoří matriční tiskopisy, které se svazují do svazků s maximálním počtem stran 300 a zápis je prováděn vlastnoručně matrikářem čitelným písmem, krasopisně. Součástí každé knihy je úvodní list, list podpisových vzorů, listy, na které se zapisuje narození, uzavření manželství, vznik partnerství nebo úmrtí. Knihy narození, manželství a úmrtí jsou vedeny pro každou obec samostatně, u matričních úřadů, které umožňují registraci partnerství a knih registrovaného partnerství se vede pouze jedna kniha v každém celém správním obvodu území kraje a pro území hlavního města Prahy.²⁰

1.3.1 Vedení matričních knih

Na základě uzavřeného zápisu ve svazku matriční knihy se matriční události, skutečnosti a veškeré jejich změny a opravy vedou také za pomoci výpočetní techniky, v případě odlišností se za správný považuje rukopisný zápis. Předmětem matričních údajů jsou osobní údaje, které slouží k určení a ověření věci osobního stavu zapsaných osob a vydání příslušných matričních dokladů, proto jsou matriční úřady povinny zabezpečit ochranu technického vybavení a matričních knih tak, aby nedošlo k jejich zneužití ani zničení po stanovenou dobu. Všechny matriční tiskopisy jsou opatřeny zajišťovacími prvky proti jejich padělání a pozměnění. Matriční úřady jsou ze zákona povinny po provedení posledního zápisu archivovat knihu narození po dobu 100 let, knihu manželství, partnerství a knihu úmrtí 75 let, a až poté předají knihy k archivaci do příslušného státního oblastního archivu.²¹ Zápis pomocí výpočetní techniky můžeme považovat za pojistku uchování zapsaných údajů v případě, že by byly archivované matriční knihy poškozeny.

¹⁹ ŠKUREK, Martin, Vnitřní správa I – Matriky, jméno a příjmení In: SLÁDEČEK, Vladimír, POUPEROVÁ, Olga a kolektiv. *Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s 24

²⁰ Vyhláška Ministerstva vnitra č. 207/2001 Sb. Kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

²¹ ŠKUREK, Martin, Vnitřní správa I – Matriky, jméno a příjmení In: SLÁDEČEK, Vladimír, POUPEROVÁ, Olga a kolektiv. *Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s 28, 32

1.3.2 Matrikář

Zápis je prováděn vždy matrikářem a zákon uvádí přesné požadavky na každou osobu, která by chtěla tuto funkci vykonávat. V prvé řadě se musí jednat o osobu zletilou, svéprávnou a bezúhonnou. Z důvodové zprávy k ZM jasně vyplývá, že nestačí nabytí zletilosti před 18. rokem například uzavřením manželství, nýbrž je to minimální věk. Matrikář musí být občanem dle zákona č. 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky, nesmí se jednat o cizince nebo o osobu bez státního občanství, tedy bezdomovce.²²

Matrikář musí být odborně způsobilý, tuto způsobilost prokazuje osvědčením o vykonání zkoušky, který vydává krajský úřad. Předmětem zkoušky je znalost právních předpisů souvisejících s oblastí matrik a činností matrikáře a ověření dovedností v užívání matriční techniky. Zákon dává možnost uchazeči při neúspěšném pokusu zkoušku dvakrát opakovat, a pokud ji úspěšně zvládne, získá postavení úřední osoby. Náplní jeho práce bude vedení matričních knih, vydávání matričních dokladů, příprava podkladů pro svatební obřady, kterých se také účastní, přijímání souhlasného prohlášení rodičů o otcovství dítěte, o určení státního občanství dítěte a v neposlední řadě bude rozhodovat o změně jména a příjmení.

1.3.3 Kniha narození, manželství, partnerství a úmrtí

U zápisu do knihy narození se vyžadují údaje o dítěti, tedy jeho jméno, příjmení, pohlaví, datum a místo narození, rodné číslo a pokud je známo, stejné údaje o jeho rodičích, také místo jejich trvalého pobytu a státní občanství. Zápis potvrdí matrikář svým podpisem a vydá rodný list, ve kterém jsou uvedeny všechny zapsané údaje.²³

Zápis v knize manželství je podmíněn protokolem o uzavření manželství, kromě osobních údajů o manželích, svědcích a údajů o uzavření manželství se eviduje dohoda manželů o příjmení. Pokud si chtějí ponechat své původní, musí se dohodnout, jaké příjmení budou mít jejich společné děti. Snoubenci si mohou oba ponechat své rodné příjmení, dohodnout se na společném příjmení jednoho z nich nebo se dohodnout na jednom společném, které budou mít i jejich děti, a ten, jehož příjmení není společné, bude své rodné příjmení ke společnému připojovat, zapsáno mu bude tzv. zdvojené příjmení.²⁴ Nelze si zvolit, aby si oba ponechali své původní, a zároveň přijali příjmení svého manžela. Matrikář ověří, zda má veškeré potřebné údaje, které se zapisují do oddacího listu a vydá manželům oddací list.

²² HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s 97

²³ ŠKUREK, Martin, Vnitřní správa I – Matriky, jméno a příjmení In: SLÁDEČEK, Vladimír, POUPEROVÁ, Olga a kolektiv. *Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s 32

²⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kolektiv.: *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s 14

Obdobně probíhá zápis do knihy partnerství, který se provádí na základě prohlášení o vstupu do partnerství. Jedná se o nejnovější druh zápisu. Z logiky věci se provádějí až od roku 2006, kdy vešel v účinnost zákon o registrovaném partnerství. Po provedení zápisu se vydá doklad o registrovaném partnerství.²⁵

U registrovaných partnerů se neuvádí dohoda o společném příjmení, protože se narodí od manželů vstupem do takového svazku nemění. Pokud by registrovaní partneři chtěli sdílet stejné příjmení, musí si jeden z nich následně zažádat o povolení změny ve správním řízení.²⁶ Změnu příjmení matriční úřad může dovolit, pokud je příjmení hanlivé, směšné, nebo má žadatel jiný vážný důvod. Ačkoliv registrovaní partneři vážný důvod mají, je stále na matričním úřadu, jak posoudí jejich žádost a nemusí ji vyhovět, jelikož na změnu příjmení není právní nárok. Registrovaní partneři jsou nuceni, oproti manželům, podstupovat další administrativní kroky. Za žádost navíc musí zaplatit správní poplatek 1000 Kč, zatímco zápis společného příjmení manželů jen bezplatný.²⁷ Autorka považuje tuto rozdílnou právní úpravu u registrovaných partnerů za diskriminační, jelikož zápis do knihy partnerství probíhá fakticky totožně a mohl by jim dát možnost zápisu stejného příjmení. Takový postup by byl efektivní a méně časově náročný. Autorka navíc nenachází legitimní důvod, který by ospravedlňoval zásah do soukromého a rodinného života registrovaných partnerů²⁸, obzvláště když úřad dodatečně změny příjmení povoluje. S ohledem na principy dobré správy by považovala za vhodnější, kdyby právní úprava dovolila matričním úřadům řešit věc již při vzniku registrovaného partnerství, tedy bez následné nutnosti žádat o změnu příjmení ve správním řízení.

Na základě listu o prohlídce mrtvého, který musí prohlížející lékař oznámit matričnímu úřadu do tří dnů, nebo pravomocného rozhodnutí soudu o prohlášení fyzické osoby za mrtvou, se provede zápis do knihy úmrtí, o kterém se vydá úmrtní list.²⁹

Rodný, oddací a úmrtní list a doklad o registrovaném partnerství jsou matriční doklady, které obsahují údaje o zapsaných skutečnostech podle stavu ke dni jejich vydání. Mají charakter veřejné listiny a presumují správnost zapsaných údajů. Matriční úřad, který byl příslušný

²⁵ HENYCH, Václav. *Zákon o matrikách s komentářem*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s 40

²⁶ DAUBNEROVÁ, Alena. *Matriční činnost po účinnosti nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha a. s., 2013. s 76

²⁷ HLAVÁČKOVÁ, Kateřina. *Dvě příjmení registrovaným partnerům zákon nedovoluje. Mění si proto i křestní listin* [online]. zpravy.aktualne.cz, 25. července 2020 [cit. 26. října 2020]. Dostupné na <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/dve-prijmeni-registrovanym-partnerum-zakon-nedovoluje-meni-s/r~272fc09ecb6511ea9d470cc47ab5f122/>>

²⁸ Čl. 10 odst. 2 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

²⁹ ŠKUREK, Martin. *Vnitřní správa I – Matriky, jméno a příjmení* In: SLÁDEČEK, Vladimír, POUPEROVÁ, Olga a kolektiv. *Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s 29, 30

k zápisu, zašle prvopis oprávněné osobě do vlastních rukou, nebo jej vydá po předložení dokladu totožnosti, a to bez nutnosti zaplacení správního poplatku. V případě ztráty je možné zažádat o druhopis matričního dokladu, který je zpoplatněn částkou 100,- Kč.³⁰

Oprávněná osoba má možnost nahlédnout do všech matričních knih a seznámit se s vedenými údaji, činit z nich výpis a pořídit fotokopie zápisu za přítomnosti matrikáře. Za oprávněnou osobu se považuje fyzická osoba, které se zápis přímo týká, její sourozenci a členové její rodiny, k nahlédnutí jsou též oprávnění zplnomocnění zástupci takových osob. K nahlédnutí je také oprávněna fyzická osoba, která prokáže, že údaje nezbytně potřebuje k uplatnění svých práv před orgány státu, či státní orgán pro úřední potřebu. Za nahlédnutí se hradí správní poplatek ve výši 20,- Kč, za doslovný výpis 15,- Kč za první stránku a 5,- Kč za každou následující.³¹

Žadatel může do matričních knih a listin nahlédnout buď osobně, nebo může podat žádost k matričnímu úřadu, který mu výpis zašle poštou, případně zašle elektronicky digitální kopii. Žadatel tedy musí vědět, u jakého konkrétního matričního úřadu byl zápis proveden, protože se nelze obrátit na centrální úřad, který by byl schopen vyhledat požadované údaje za něj a zaslat mu kopii.

1.4 Informační systém veřejné správy

Jedním z kroků k postupné modernizaci a elektronizaci matriční agendy je zavedení povinnosti vést souběžně s matričními knihami zápisy pomocí výpočetní techniky. Od roku 2006 jsou proto matriční úřady vybaveny programovým vybavením, které jim umožní provádět zápisy, vést matriční knihy, zabezpečit je v elektronické podobě, a to stejným způsobem, kterým jsou zápisy uvedeny ručně. Veškeré dodatečné zápisy, změny a opravy zapsaných údajů se provádějí až na základě uzavřeného zápisu v matriční knize. Nesprávný nebo chybný údaj se označí podtečkováním nebo podčárkováním, takže je z něj zřejmé, stejně jako ze svazku matriční knihy, že došlo ke změně zapsaných údajů.³²

ZM stanoví, že údaje mají být vedeny v elektrické podobě. Formálně jej za informační systém veřejné správy neoznačuje, ale postačí, že naplňuje jeho materiální znaky³³ dle z. č. 365/2000 Sb. § 2 písm. b, který je následující: „*informačním systémem veřejné správy funkční*

³⁰ Příloha z. č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

³¹ Tamtéž

³² Směrnice Ministerstva vnitra ze dne 2. června 2005 č. j.: VS-95/60/2-2005

³³ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, *Komentář k zákonu č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů* [online]. Mvcr.cz, 11. září 2020 [cit. 17. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/soubor/co-je-a-co-neni-isvs.aspx>>

celek nebo jeho část zabezpečující cílevědomou a systematickou informační činnost pro účely výkonu veřejné správy. Každý informační systém veřejné správy zahrnuje data, která jsou uspořádána tak, aby bylo možné jejich zpracování a zpřístupnění, provozní údaje a dále nástroje umožňující výkon informačních činností“³⁴

Agendový informační systém evidence obyvatel, upravený v zákoně č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech je základním informačním systémem veřejné správy, který zpracovává a shromažďuje údaje o obyvatelích České republiky, včetně údajů získaných v rámci matriční činnosti. Je spravován Ministerstvem vnitra, které také odpovídá za přesnost, úplnost a aktuálnost údajů za pomoci správních úřadů, soudů a obyvatel. V případě pochybností, že vedené údaje neodpovídají aktuálnímu stavu či jsou nepřesné, může obyvatel zažádat o prověření správnosti vedených údajů Ministerstvo vnitra, krajský úřad nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností, v hlavním městě Praze úřady městských částí určené Statutem hlavního města Prahy.³⁵ Agendový informační systém evidence obyvatel je neveřejným registrem a dohlíží na něj také Úřad pro ochranu osobních údajů, který kontroluje, zda je zpracování osobních údajů v souladu s GDPR, tedy že se jedná o zákonné zpracování prováděné ve veřejném zájmu při výkonu veřejné moci.³⁶

Príslušné správní orgány při vyřizování věcí na úseku matrik, jména a příjmení, postupují v souladu se všemi zásadami činnosti správních orgánů. Při opatřování údajů k zápisům do matričních knih je třeba zdůraznit zejména zásadu spolupráce správních orgánů v zájmu dobré správy, zásadu minimálního zatěžování dotčených osob a přednostního užití úředních evidencí.

Matriční úřady tedy musí pracovat s údaji zapsanými v registru obyvatel, informačním systému evidence obyvatel, informačním systému cizinců, informačním systému evidence občanských průkazů a informačním systému evidence cestovních dokladů. Pokud tedy potřebují ověřit údaje, které se nacházejí v těchto evidencích, dohledají si je samy a nevyžadují předložení dokladů, proto programové vybavení jednotlivých úřadů umožňuje předávání dat mezi jednotlivými systémy.³⁷

V současné době je užíváno matričními úřady okolo 20 různých softwarových programů, které nemají centrální propojení. Projekt jednotné elektronické matriky, o kterém se mluví již od roku 2008, stále nebyl realizován, přitom on-line propojení jednotlivých úřadů by značně

³⁴ Z. č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů

³⁵ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, odbor správních činností. *Informační systém evidence obyvatel* [online]. Mvcr.cz, 31. července 2014 [cit. 17. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/informacni-system-evidence-obyvatel.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>>

³⁶ Čl. 6 nařízení Evropského parlamentu a rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů.

³⁷ § 81a z. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

usnadnilo vyhledávání informací.³⁸ V rámci koncepce Klientsky orientovaná správa 2030, která má definovat vývoj veřejné správy od roku 2021 do roku 2030, se však toto má změnit, jelikož jeden z cílů je zvýšení kvality poskytování služeb v oblasti matriční agendy. Plánovaný zavedený centrální informační systém elektronické matriky mimo jiné zruší místní příslušnost u mnohých matričních úkonů, čímž by se měly zjednodušit mnohé procesy konané u matričních úřadů, snížit náklady i papírová komunikace mezi úřadem a klienty.³⁹

Autorka je toho názoru, že digitalizace matriční agendy je s technickým pokrokem nevyhnutelná. Obavy ze zhroutení elektronického systému chápe, ovšem uložené matriční knihy mohou také snadno podlehnout zkáze, a proto jsou chráněny řadou zabezpečovacích prvků. S obdobnými ochrannými prvky, které jsou technicky dostupné, by mohla být zabezpečena i jednotná elektronická matrika, která počítá s opatřeními pro kybernetickou bezpečnost. Elektronizace veřejné správy by na úseku matrik mohla snížit vynaložené náklady a urychlit celý proces v souladu se zásadami dobré správy.⁴⁰

1.4.1 Přepis některých znaků

Zápisy za pomoci výpočetní techniky se mají shodovat se zápisem v matriční knize, ovšem zatímco matriční knihy jsou vedeny ručně, čímž umožňují matrikáři zapsat údaje s jakýmkoliv znaky, při zavedení povinnosti vést knihy pomocí výpočetní techniky nastane problém, pokud by se takový znak v systému nezobrazoval. V takových situacích se postupuje dle nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy. Nařízení obsahuje přepis různých grafických znaků a cyrilice do latinky, dále také jak přepsat písmena s tildou, vokáněm a další znaky, které nejsou v českém jazyce obvyklé, též s ohledem na technické vybavení matričních úřadů, které jim musí umožnit zápis uskutečnit.⁴¹ Matrikář, který se setká s jakýmkoliv znakem, který mu do systému nelze vložit, najde v nařízení korespondující znak, který je zobrazitelný nejen v informačním systému na úseku matrik, ale ve všech systémech veřejné správy, které budou za správnou podobu zapsaného jména považovat verzi přístupnou v elektronické evidenci. Matrikář tímto fakticky

³⁸ ŠKUREK, Martin, Vnitřní správa I – Matriky, jméno a příjmení In: SLÁDEČEK, Vladimír, POUPEŘOVÁ, Olga a kolektiv. *Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s 37

³⁹ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, veřejná správa. *Koncepce klientsky orientovaná veřejná správa 2030* [online]. Mvcr.cz, 31. [cit. 17. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/koncepce-klientsky-orientovana-verejna-sprava-2030.aspx>>

⁴⁰ Tamtéž

⁴¹ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, *Nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy* Mvcr.cz, [cit. 6. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/narizeni-vlady-c-594-2006-sb-o-prepisu-znaku-do-podoby-ve-ktere-se-zobrazuji-v-informacnich-systemech-verejne-spravy-81.aspx>>

přejmenovává některé osoby do podoby, která je v souladu s technickým vybavením matričních úřadů.

1.5 Matriční úřad

Ústředním správním úřadem je Ministerstvo vnitra, které dohlíží na výkony přenesené působností matričních úřadů a také vydává metodické pokyny ke sjednocení jejich postupů na úseku matriční agendy.⁴² Matriční činnost je vykonávána matričními úřady, kterými rozumíme obecní úřady, městské úřady, úřady městských částí v hlavním městě Praze, ve statutárních městech úřady městských obvodů či městských částí v přenesené působnosti a újezdní úřady pro území vojenských újezdu, stanovené prováděcí vyhláškou Ministerstva vnitra č. 207/2011 Sb. k zákonu o matrikách. Krom matričních úřadů jsou způsobilé k výkonu matriční agendy také obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, magistráty ve městech Praha, Brno, Ostrava a Plzeň, v těchto městech zabezpečují výkon státní správy úřady městských částí nebo městských obvodů.⁴³

Před nabytím účinnosti ZM byl některými senátory podán návrh na zrušení některých ustanovení ZM, ve kterém napadali fakt, že konkrétní matriční úřad je určen až vyhláškou, a zákon stanoví pouze obecné podmínky. Jelikož dle čl. 105 Ústavy je možné svěřit výkon státní správy orgánům samosprávy pouze na základě zákona, zmocnění skrz podzákonný prováděcí předpis se jim zdál v přímém rozporu s Ústavou. Návrh na zrušení byl Ústavním soudem zamítnut. Zavedením zkratky „matriční úřad“ totiž nedochází ke zřízení správního úřadu ve smyslu čl. 79 odst. 1 Ústavy, působnost je dána ZM a prováděcí předpis obsahuje pouhou aplikaci, vymezuje sídla a správní obvody jednotlivých obecních úřadů vykonávající matriční činnost.⁴⁴

1.5.1 Činnost úřadů

Primární činností matričního úřadu je vedení matričních knih a vedení sbírky listin, a to v obci, ve které má matriční úřad sídlo, dále vede matriční knihy pro obce spadající pod jeho působnost dle prováděcího předpisu nebo pro území vojenského újezdu. Vyjma zmíněných dvou základních činností je matriční úřad oprávněn k dalším různým úkonům, může například

⁴² MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, odbor všeobecné správy. *Metodika na úseku matrik* [online]. Mvcr.cz, 20. srpna 2020 [cit. 9. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.aspx>>

⁴³ § 2 z. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 4. 2001, sp. Zn. Pl. ÚS 55/2000, body I a IV

přijímat souhlasné prohlášení rodičů o určení otcovství, oznámení o ztrátě cestovního dokladu a další.⁴⁵

Místní příslušnost matričního úřadu k zápisu narození a úmrtí do matriční knihy se určuje podle správního obvodu, ve kterém došlo k takové matriční události, případně podle obvodu, kde byla fyzická osoba nalezena nebo vyložena z dopravního prostředku.⁴⁶ Nejenže je určen konkrétní článek ze soustavy matričních úřadů k provedení zápisu, ale podle místa narození a úmrtí lze dohledat zpětně údaje zapsané v matričních knihách.

V případě, že k matriční události občanů České republiky došlo na území cizího státu, na zastupitelském úřadu ČR, na námořním plavidle nebo v letadle mimo území ČR či na území, které nespadá pod pravomoc žádného státu, je k zápisu příslušný Úřad městské části Brno-střed a takové matrice se říká „Zvláštní matrika“. Zákon připouští podat žádost o zápis do zvláštní matriky u kteréhokoliv matričního úřadu, včetně zvláštní matriky, nebo zastupitelského úřadu České republiky. Záleží na žadateli, který úřad zvolí. Pokud budou podklady žádosti úplné a splní veškeré formální náležitosti, vyhotoví písemné oznámení, které zašle zvláštní matrice a ta provede zápis nejpozději do 30 dnů.⁴⁷

1.6 Prostředky ochrany

Kontrolu matričních úřadů historicky prováděly okresní úřady, ale po jejich zrušení k 1.1. 2003 převzaly tuto roli obecní úřady obcí s rozšířenou působností a krajské úřady. Obecní úřady obce s rozšířenou působností provádí metodickou a kontrolní činnost nad všemi matričními úřady, které spadají do jejich správního obvodu dle přílohy č. 1 k vyhlášce Ministerstva vnitra č. 207/2011 Sb., kterou se provádí ZM. Kontrola vedení matričních knih a sbírek listin probíhá nejméně jednou ročně a zaměřuje se na aktualizaci a porovnání zápisů matričních knih a sbírky listin. Je-li třeba matriční doklady použít v cizině, potvrdit zapsané údaje v matriční knize nebo údaje uváděné ve sbírce listin, provede obecní úřad obce s rozšířenou působností jejich ověření.⁴⁸

Jelikož matriční knihy a sbírky listin vedou osobní údaje, které je třeba chránit před odcizením, ztrátou nebo poškozením, tak kromě samotného obsahu je kontrolován také způsob, jakým jsou bezpečně uloženy. Nadřízený správní orgán by měl dohlížet na dodržování

⁴⁵ HENYCH, Václav. *Zákon o matrikách s komentářem*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. s 37

⁴⁶ § 10 z. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

⁴⁷ § 42 tamtéž

⁴⁸ ŠKUREK, Martin, Vnitřní správa I – Matriky, jméno a příjmení In: SLÁDEČEK, Vladimír, POUPEROVÁ, Olga a kolektiv. *Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s 36

zákonných lhůt a také průběžně kontrolovat, že jsou matriční úřady seznámeny s aktuální právní úpravou, metodikou Ministerstva vnitra a relevantními judikáty, podle kterých vykonávají svou činnost.

Stejným způsobem, kterým obecní úřad obce s rozšířenou působností v roli matričního úřadu dohlíží na své podřízené úřady, dohlíží jeho nadřízený krajský úřad na jeho činnost. Alespoň jednou ročně provádí kontroly výkonu přenesené působnosti na úseku matrik, užívání a změny jména a příjmení u obecních úřadů obcí s rozšířenou působností ve svém správním obvodu a provádí ověřování matričních dokladů. Krajský úřad je jako jediný oprávněn provádět zkoušku odborné způsobilosti k vedení matričních knih a k plnění úkonů zabezpečovaných v souvislosti s vedením matričních knih a sbírek listin, kterou musí složit uchazeč o funkci matrikáře.⁴⁹

Na výkon státní správy v přenesené působnosti na úseku matrik od 1. 7. 2008 dohlíží také Ministerstvo vnitra, odbor všeobecné správy, který kontroluje veškerou činnost na úseku matrik, přezkoumává rozhodnutí a prohlášení týkající se jména a příjmení, způsob provádění kontrol s ohledem na jejich rozsah a kvalitu.⁵⁰ V oblasti vedení matrik je ústředním správním orgánem, který má celostátní působnost, koordinuje oblast matriční agendy, připravuje právní předpisy spojené s úsekem matrik a dohlíží na dodržování zákonnosti všemi matričními úřady.⁵¹ Vzhledem k velkému objemu kontrolovaných záležitostí na jednotlivých úřadech provádí kontrolu průběžně dle zákona o obcích.⁵²

1.6.1 Opravné prostředky

Co se týče opravných prostředků, které má žadatel o zápis k dispozici, postupuje se dle správního řádu a záleží na tom, čeho se bude u správního orgánu domáhat. Matriční úřad je oprávněn sám opravit zápisy, které považuje za chybné, a ex officio je změnit faktickým správním úkonem, tudíž nejedná v režimu správního řízení a nelze proti tomu podat odvolání. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 9. 2013, čj. 2 Aps 5/2012-52 ovšem konstatoval, že v takovém případě má žadatel stále prostředky, jak ex offio provedenou opravu napadnout. Žadatel se může domáhat opravy chybného zápisu dle § 5 odst. 2 ve spojení s § 58 ZM, čímž zahájí řízení o žádosti (správní řízení), a pokud by matriční úřad odmítl opravu

⁴⁹ HENYCH, Václav. *Zákon o matrikách s komentářem*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. s 43,44, 47

⁵⁰ § 4b z. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

⁵¹ z. č. 2/1969 Sb., Zákon České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky

⁵² HENYCH, Václav. *Zákon o matrikách s komentářem*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. s 49

provést, vydá zamítavé rozhodnutí, proti kterému se žadatel může bránit řádným opravným prostředkem v podobě odvolání.⁵³

Stejně tak v případech, kdy nevyhoví-li matriční úřad žádosti o zápis jména v plném rozsahu, nebude se jednat o negativní sdělení podle § 155 odst. 3 SŘ, ale o správní rozhodnutí, proti kterému se může žadatel odvolat u správního orgánu, který rozhodnutí vydal.⁵⁴

Po podání odvolání může matriční úřad napadnuté rozhodnutí sám zrušit nebo změnit tzv. autoremedurou, jak je v odvolání požadováno a nepostoupit jej správnímu orgánu, který o něm má rozhodovat v druhém stupni a nenastoupí tak devolutivní účinek odvolání, jelikož se jedná stále o prvostupňové rozhodnutí.⁵⁵ Pokud se tak nestane, předá spis se svým stanoviskem odvolacímu orgánu, kterým bude jeho nejbližší nadřízený orgán, krajský úřad dle § 178 odst. 2 SŘ. Pokud je napadnuté rozhodnutí podáno včas a je přípustné, je přezkoumán odvolacím orgánem, který jej může celé nebo z části zrušit, změnit, celé řízení zastavit, případně vrátit k novému projednání. Jestliže shledá, že nedošlo k rozporu s právními předpisy nebo je rozhodnutí orgánu prvního stupně správné a ztotožňuje se s ním, je odvolacím orgánem potvrzeno, lze potvrdit i část rozhodnutí.⁵⁶

Pravomocné rozhodnutí lze přezkoumat správními orgány z úřední moci v přezkumném řízení, pokud dojdou k závěru, že není v souladu s právními předpisy, takové rozhodnutí lze v přezkumném řízení zrušit, změnit, vrátit k dalšímu řízení nebo přezkumné řízení v určitých případech zastavit. Přezkumné řízení se zahajuje z úřední moci a není na něj právní nárok, ačkoliv k němu lze podat podnět. Samotné zahájení je ale na úvaze správního orgánu a musí u něj chránit práva nabytá v dobré víře, pokud by byla ohrožena, tak řízení zastaví.⁵⁷

Za předpokladu, že nadřízený správní orgán žadateli nevyhoví a vyčerpal řádné opravné prostředky, může využít soudní ochrany a dle § 65 SŘS „(1) *Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen přímo nebo v důsledku porušení svých práv v předcházejícím řízení úkonem správního orgánu, jímž se zakládají, mění, ruší nebo závazně určují jeho práva nebo povinnosti, (dále jen "rozhodnutí"), může se žalobou domáhat zrušení takového rozhodnutí, popřípadě vyslovení jeho nicotnosti, nestanoví-li tento nebo zvláštní zákon jinak.*“ Žadatel se bude moci bránit žalobou proti rozhodnutí správního orgánu u krajského soudu a eventuálně bude oprávněn

⁵³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 9. 2013, čj. 2 Aps 5/2012-52:

⁵⁴ § 81 z. č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁵ PRŮCHA, P. Správní řád s poznámkami a judikaturou 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017, s 287

⁵⁶ § 90 z. č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁷ § 94, § 97 z. č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

k podání kasační stížnosti u Nejvyššího správního soudu.⁵⁸ V případě nezákonného rozhodnutí, tedy rozhodnutí v rozporu s právními předpisy či nesprávného úředního postupu, kterým vznikne účastníkovi škoda, se může domáhat její náhrady dle zákona č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti státu za škodu. Účastníkům správního řízení týkající se matriční agendy může vzniknout zejména nemajetková újma, pokud dojde k zásahu do jejich základních práv, ta se promlčí do 6 měsíců od doby, kdy se o ní poškozený dozvěděl. Z toho důvodu je třeba včas podat písemnou žádost. Příslušným správním orgánem ve věcech náhrady škody je Ministerstvo vnitra, který o žádosti rozhodne. Pokud žádost do 6 měsíců od jejího podání plně nevyhoví, lze se náhrady škody či nemajetkové újmy domáhat v soudním civilním řízení.⁵⁹ V případech náhrady škody dojde k promlčení tři roky od doby, kdy se o ní poškozený dozvěděl.⁶⁰

Judikatura soudů má důležitou roli zejména při výkladu neurčitých právních pojmů, kterým je např. vážný důvod u změny příjmení, a též napomáhá matričním úřadům s výkladem příslušné právní úpravy, aby byl jejich postup v souladu se zákonem i evropským právem.

Žadatel, kterému nebylo vyhověno matričním úřadem, též může podat podnět k Veřejnému ochránci práv, výhodou je bezplatnost a jednodušší a neformalizované postupy a šetření ochránce, které podnět může vyvolat. Veřejný ochránce práv má možnost zabývat se postupem matričních úřadů detailněji, bere v potaz i jiná hlediska než ryze právní. Zkoumá soulad s principy dobré správy, nekorektní postup úředníků, možnou diskriminaci apod.⁶¹ Pokud po provedeném šetření zjistí nedostatky, sdělí své závěry úřadu a vyzve jej, aby se vyjádřil, případně učinil opatření k nápravě, v případě, že se tak nestane mu zašle závěrečné stanovisko s návrhem opatření k nápravě, které ovšem nemá povahu závazného rozhodnutí.⁶² Dle evidence stanovisek ombudsmana bylo v oblasti matričních úřadů a ověřování vydáno od roku 2009 Veřejným ochráncem práv 16 zpráv o šetření a 7 závěrečných stanovisek po vyjádření úřadů, ve kterých se nejčastěji zabývá jménem a příjmením.⁶³

⁵⁸ NEJVYŠŠÍ SPRÁVNÍ SOUD. *Žaloba proti rozhodnutí správního orgánu* [online]. Nssoud.cz, 7. listopadu 2019 [cit. 12. listopadu 2020]. Dostupné na <<http://www.nssoud.cz/Zaloba-proti-rozhodnuti-spravniho-organu/art/489?menu=309>>

⁵⁹ § 6. § 15 z. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci

⁶⁰ ŘEZNÍČEK, David. *K podmínkám uplatnění nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem nebo nezákonným rozhodnutím* [online]. epravo.cz 15. ledna 2015 [cit. 12. prosince 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/k-podminkam-uplatneni-naroku-na-nahradu-skody-a-nemajetkove-ujmy-zpusobene-nespravnym-urednim-postupem-nebo-nezakonnym-rozhodnutim-100049.html>>

⁶¹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 3. aktualizované a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 399

⁶² Tamtéž s. 409

⁶³ EVIDENCE STANOVISEK OMBUDSMANA. [online]. eso.ochrance.cz, [cit. 19. prosince 2020]. Dostupné na <<https://eso.ochrance.cz/Nalezene/>>

2 Zápis jména a příjmení

Jméno je osobním údajem každé fyzické osoby, které slouží k její identifikaci. V této kapitole se bude autorka věnovat pojmu jména, podmínkám zápisu rodného jména a příjmení a užití znaleckého posudku v případě pochybností matričního úřadu.

2.1 Užívání jména

Za jméno člověka se považuje dle úpravy OZ osobní jméno a příjmení, případně další jména a rodné příjmení, které mu ze zákona náleží. Takové jméno požívá práva na ochranu a úctu k němu, každý člověk je oprávněn užívat své jméno v právním styku, v případě užití jiného jména než vlastního je pak odpovědný za vzniklé omyly a újmy.⁶⁴

V případě, že by fyzická osoba úmyslně porušila svou povinnost užívat v úředním styku jméno nebo příjmení uvedená na matričním dokladu, vydaném matričním úřadem v ČR, dopustí se přestupku, za který jí může být uložena pokuta až do výše 10000 Kč.⁶⁵

Ve styku s úřady je každý povinen užívat jméno v podobě, jak je vedené v matričních knihách, uvedené v rodném listě či na jiných matričních dokladech a veřejných listinách. Stejně tak to platí pro příjmení, pod kterým se rozumí příjmení uvedené v knize narození při narození dítěte, určení otcovství nebo osvojení do nabytí svéprávnosti dítěte, a v souvislosti se změnou pohlaví.⁶⁶

Výjimkou může být užití pseudonymu, které je v případě, že vejde ve známost, chráněné stejně jako jméno. Je-li užíván v soukromém styku, není to na újmu platnosti právního jednání, ale orgány veřejné moci budou takovou osobu vždy oslovovat jménem zapsaným v matriční knize. Důležité je také podotknout, že na rozdíl od pravidel pro tvorbu jména je podoba pseudonymu na úvaze každé osoby a nevztahují se na ni právní předpisy jako na jméno, jen je třeba respektovat právo jiných osob na obchodní firmu, uměleckou značku, a pseudonym by neměl projevovat sympatie k hnutí směřujícímu k potlačení lidskosti, jelikož by se osoba mohla dopustit trestného činu proti lidskosti.⁶⁷

Jméno je jedním z podstatných znaků každého jedince, který umožňuje fungování v občanské společnosti, proto je zde silný veřejný zájem na pojmenování každého po narození. Regulace se projevuje v zákonem stanovené lhůtě 1 měsíce od narození dítěte, ve které mají rodiče povinnost dítě pojmenovat, ale taktéž myslí na situace, kdy by byl jeden rodič neznámý,

⁶⁴ § 77, § 78 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁵ § 79a z. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

⁶⁶ HORZINKOVÁ, Eva. *Správní právo: zvláštní část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s 33

⁶⁷ JANOŠEK, Vladimír. *Pseudonymous* [online]. epravo.cz, 21. dubna 2015 [cit. 11. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/pseudonymous-97499.html>>

zbaven či omezen na rodičovské odpovědnosti, případně nedojde ke shodě. Za takových okolností zapíše matriční úřad do knihy narození „nezjištěno“ a jméno mu určí soud.

Pro prohlášení o zvolení jména má matriční úřad samostatný tiskopis, který je rodičům k dispozici již ve zdravotnickém zařízení, dále mohou jméno volit pomocí dohody rodičů o jménu a příjmení dítěte, která je součástí „Hlášení o narození“, které podává zdravotnické zařízení.⁶⁸ Povinnost registrace dítěte plyne též z článku 7 Úmluvy o právech dítěte, který je následující:

„1. Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči. 2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují provádění těchto práv a v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím a v souladu se svými závazky vyplývajícími z příslušných mezinárodněprávních dokumentů v této oblasti se zvláštním důrazem na to, aby dítě nezůstalo bez státní příslušnosti.“

K zabezpečení tohoto práva je povinen především stát, který ukládá povinnost oznámit narození dítěte v první řadě zdravotnickému zařízení, kde byl porod ukončen, či lékař, který u něj asistoval. Pokud k oznámení těmito subjekty nedojde, oznamovací povinnost mají rodiče dítěte, dále jakákoliv fyzická osoba, která se dozví o narození dítěte, a to do tří pracovních dnů.⁶⁹

2.2 Podmínky zápisu jména

Zapsáno může být jakékoliv existující jméno a je u něj prokázána jeho správná pravopisná podoba, v případě pochybností je povinností žadatele předložit znalecký doklad. Není možné zapsat jméno, které je zkomolené, zdobné, domácké, osoba ženského pohlaví nemůže mít jméno mužské a naopak, taktéž je zakázáno pojmenovat stejným jménem, které už má žijící sourozenec společných rodičů.⁷⁰ Cizojazyčná podoba se připouští, ale musí být jazykově ověřena, česká podoba cizojazyčného jména žádné povolení nepotřebuje.

Zákon připouští, aby byla fyzické osobě zapsána dvě jména, která musí být odlišná, nelze tak např. zapsat stejné jméno jednou v české podobě a druhé v jeho cizojazyčné podobě. Sourozencům se ale jedno ze dvou jmen může shodovat, jelikož v úředním styku je povinnost užívat obě. Právo na dvě jména má každý občan, matriční úřad mu je zapíše, pokud podá prohlášení u matričního úřadu o užívání druhého jména. U nezletilých starších 15 let připojí k prohlášení souhlas jeho zákonní zástupci. Takové prohlášení lze učinit jen jednou a není

⁶⁸ DAUBNEROVÁ, Alena. *Matriční činnost po účinnosti nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha a. s., 2013. s 53

⁶⁹ § 15 z. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

⁷⁰ § 62 tamtéž

možné vzít ho zpět. V případě zápisu do zvláštní matriky, který vychází z cizozemského matričního dokladu, může dojít k situaci, že má někdo více než dvě osobní jména, což naše úprava nedovoluje, a občan musí prohlásit, která dvě jména si přeje užívat.⁷¹

Osvojitelé mohou do 6 měsíců od právní moci rozsudku o osvojení zvolit osvojenci jiné jméno, případně jména, a až od jeho 15 let se k tomu vyžaduje souhlas osvojence. Do 15 let fakticky mohou změnit jméno osvojence bez ohledu na jeho názor. Vzhledem k tomu, že jméno každého je chráněno a každý má právo na úctu k němu, by toto ustanovení mohlo být protiprávní a v rozporu s důstojností člověka.⁷² Záměrem zákonodárce zřejmě bylo umožnit osvojitelům malých dětí pojmenovat osvojence dle svých představ, pokud ale už osoba má vazbu na své jméno, nemělo by být umožněno jej přejmenovat jen z důvodu osvojení.

2.3 Podmínky zápisu příjmení

Příjmení, jakožto další osobní identifikační údaj, je předmětem zápisu do matričních dokladů. Do knihy narození se zapisuje rodné příjmení, které si pak nejčastěji mění ženy při vstupu do manželství, případně na základě žádosti občana, jehož příjmení je hanlivé, směšné, či z jiného vážného důvodu.

Ženská příjmení se zapisují v souladu s pravidly české mluvnice, nejčastěji se přechyluje s koncovkou -ová, pokud je příjmení ve tvaru přídatného jména, tak se zapíše v souladu s jeho ženským tvarem. Existují i příjmení typicky končící na „u“, která se nepřechylují, jinak ale matriční úřady zapisují přechýlené příjmení automaticky. Pokud by žena chtěla mužskou podobu příjmení, musí si podat žádost na základě některého ze zákonem vymezených důvodů. Nepřechýlené příjmení matriční úřad dovolí, pokud je žena cizinkou, plánuje trvale v cizině žít, její manžel je cizinec nebo se hlásí k jiné národnosti. U dětí ženského pohlaví to lze buď ze stejných důvodů, nebo pokud je jeden z jejich rodičů cizincem. O přepsání příjmení do mužské i ženské podoby lze zažádat zpětně u kteréhokoliv matričního úřadu.

Zákon připouští vícero příjmení. K takové situaci může dojít, když žena při uzavírání manželství přijme příjmení snoubence, který jich užívá víc, dále také dohodnou-li se na společném příjmení a jeden z nich si ponechá své původní na druhém místě, nebo se jedná o dítě rodičů, kteří jsou oprávněni užívat více příjmení. Stejně jako u jména jsou povinni užívat v úředním styku obě příjmení, což může být obzvlášť u delších kombinací nepraktické, právní úprava připouští kdykoliv učinit prohlášení před matričním úřadem a užívat pouze jedno.⁷³

⁷¹ § 62 z. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

⁷² ŠKUREK, Martin, Vnitřní správa I – Matriky, jméno a příjmení In: SLÁDEČEK, Vladimír, POUPEROVÁ, Olga a kolektiv. *Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s 33

⁷³ HORZINKOVÁ, Eva. *Správní právo: zvláštní část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. s 34-36

V reakci na unijní judikaturu občan členského státu Evropské unie může prohlásit, že chce užívat jméno a příjmení dle práva a tradice svého státu, ne v souladu s pravidly české mluvnice, a to doloží matričním dokladem nebo veřejnou listinou toho státu, ze kterého musí být tvar příjmení jednoznačný.⁷⁴

2.4 Změna jména a příjmení

Jméno a příjmení lze změnit fyzické osobě pouze na její písemnou žádost, která se podává u matričního úřadu v místě trvalého pobytu žadatele. Co se týče změny jména, až na zákonné požadavky, které se obecně vážou ke jménu, může být jméno změněno libovolně. V případě změny příjmení je právní úprava již striktnější a je povolena pouze pokud se jedná o příjmení, které je hanlivé, směšné nebo je pro to vážný důvod, například výše zmíněný vstup do registrovaného partnerství nebo návaznost na rodinné příjmení, které by jinak zaniklo. Vzhledem k důležitosti příjmení jakožto jednoho z identifikačních znaků fyzické osoby je přísnější povolovací režim u příjmení nezbytný. Vážný důvod s ohledem na veřejný zájem na stálost příjmení musí být matričnímu orgánu prokázán, nestačí jakékoliv odůvodnění žadatele. Manželům je příjmení změněno pouze se souhlasem obou, pokud sdílí společné příjmení, dotkne se změna obou manželů a jejich společných dětí také. U nezletilých je třeba vždy zohledňovat jejich zájmy a potřeby.⁷⁵ V případě rozvodu manželství může manžel do 6 měsíců od právní moci rozhodnutí požádat o své dřívější příjmení, pokud přijal v manželství příjmení svého manžela., při zachování lhůty není toto oznámení zpoplatněno. V ostatních případech se za změnu hanlivého či směšného příjmení platí poplatek 100,-Kč, a za jinou změnu jména a příjmení 1000,-Kč.⁷⁶

U osob podstupující léčbu změny pohlaví, může být po zahájení léčby jméno a příjmení změněno na neutrální, a po dokončení léčby na jméno a příjmení odpovídající novému pohlaví.⁷⁷ Autorka je toho názoru, že je tento postup diskriminační, jelikož osoba, která je již v procesu změny pohlaví by měla mít možnost získat rovnou jméno a příjmení odpovídající jejímu budoucímu pohlaví a nepodstupovat takovou žádost dvakrát, ačkoliv je taková žádost od poplatků osvobozena.

⁷⁴ HENYCH, Václav. *Zákon o matrikách s komentářem*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. s 261

⁷⁵ § 72, § 73 z. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

⁷⁶ ODBOR VŠEOBECNÉ SPRÁVY. *Změna jména a příjmení*. Mvcr.cz, 20. srpna 2020 [cit. 25. prosince 2020]. Dostupné na <https://www.mvcr.cz/clanek/jmena-a-prijmeni-zmena-jmena-a-prijmeni.aspx>, Příloha z. č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁷ § 73a z. č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

Pokud matriční úřad změnu povolí, je povinen o ní rozhodnout do 30 dnů, vydá žadateli nový matriční doklad, který je třeba k vydání nového občanského průkazu a dalších dokladů, které jsou na jeho jméno.

2.5 Znalecký posudek

2.5.1 Náležitosti posudku

Znalecký posudek je třeba předložit v případě, že vzniknou pochybnosti o existenci nebo správné pravopisné podobě jména. Autorka zažádala o poskytnutí znaleckých posudků o existenci jména nebo jeho správné pravopisné podobě, které jsou z důvodu citlivosti údajů k dispozici na žádost u Ministerstva vnitra, odboru všeobecné správy a byly jí zaslány v anonymizované podobě. Většina posudků byla z roku 2017 a 2018, žádné novější nebyly součástí zaslané přílohy, ačkoliv byla žádost vyřízená v březnu roku 2020. Ze zaslaných posudků, kterých bylo přes 50 si k bližšímu zkoumání vybrala čtyři posudky, první dva jsou z Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky, zbývající posudky jsou vypracovány soudní znalkyní v oboru jazykovědy PhDr. Miloslavou Knappovou, CSc.

Ze znaleckých posudků lze vyčíst vždy stejný postup znaleckého zkoumání. V prvé řadě je třeba zjistit, zda se jedná o mužské či ženské jméno, jelikož fyzické osobě ženského pohlaví nelze zapsat mužské jméno a naopak. K ověření jména mohou sloužit různé zdroje jako citace z odborné jazykovědné literatury, cizojazyčné slovníky a jazykově spolehlivé internetové údaje.⁷⁸

V posudcích se znalec většinou vyjadřuje k jazykovému původu jména, jaký význam v dané řeči historicky nese a vývoj jména s jeho užívanými variantami. Někdy se znalci mohou setkat se jmény, která nejsou dohledatelná v žádných dostupných slovnících, a musí posuzovat jméno dle místních slovotvorných a významových pravidel, aby zjistili, zda zapadá do systému ženských či mužských jmen daného regionu. Stále ovšem platí, že musí být naplněny jazykové podmínky pro zápis do matriky a nelze zapsat domácká ani zdobnělá jména, musí se jednat o osamostatněnou variantu jména mající v zemi svého původu oficiální podobu, k čemuž mohou sloužit potvrzení zastupitelského úřadu příslušného státu.

Pokud znalec po provedení všech potřebných šetření dojde k závěru, že se jedná o pravopisně ověřenou základní podobu cizojazyčného jména, kterou zákon nevylučuje, vyjádří se, že proti takovému zápisu nemá námitky. Znalecký posudek musí splňovat též obecné náležitosti všech znaleckých posudků, tedy být úplný, pravdivý a přezkoumatelný.⁷⁹ Kromě

⁷⁸ KNAPPOVÁ, Miloslava, Znalecký posudek p.č. 54/218 ze dne 2. března 2018

⁷⁹ § 28 z. č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících

samotného nálezu s odůvodněním a odpovědí na otázku, zda lze jméno zapsat, připojí znalec znaleckou doložku a otisk znalecké pečeti a na základě těchto skutečností může matrikář provést zápis do knihy narození.⁸⁰

2.5.2 Právní úprava znalecké činnosti

Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů byl nedávno nahrazen novým zákonem č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích, a znaleckých ústavech s účinností od 1.1.2021. Zavádí nová přísnější pravidla, která by měla zvýšit dlouhodobě kritizovanou úroveň znaleckých posudků, nesystémové řešení a zastaralost. Organizace znalectví už nebude nadále spadat pod nezávislou soudní pravomoc, ale veškerou znaleckou agendu bude spravovat a kontrolovat Ministerstvo spravedlnosti. Tento přesun je kritizován zejména kvůli obavám z nedostatečné praxe a odborné úrovně úředníků, kteří mají kontroly provádět, jelikož znaleckých oborů je přes šedesát a technické provedení jednotlivých posudků se liší. Vyskytly se i obavy, že kontrolovat se bude převážně formální stránka posudků, ale ne již samotný obsah a vyjádření znalce k věci.⁸¹

Nově budou sjednoceny požadavky pro jmenování znalcem, jelikož doposud platící kvalifikační kritéria byla příliš obecná. Jmenovat znalce mohl ministr spravedlnosti nebo předseda krajského soudu, ale ani splnění všech zákonných požadavků nemuselo vést ke jmenování a mohl být odmítnut. Poradní sbory měly ve své pravomoci posoudit, zda má uchazeč nadstandartní odborné schopnosti, dobrou pověst a bezúhonnost, které odpovídají vážnosti povolání znalce. Chyběla zde předvídatelnost a na jmenování znalcem neexistoval žádný právní nárok, který teď nově zákon zavádí. Znalcem se bude moci stát každý, kdo splní předem stanovené podmínky, tedy odborně způsobilá osoba, která získala vysokoškolské vzdělání v daném oboru, má nejméně pět let aktivní odborné praxe a získala osvědčení o odborné způsobilosti, je-li to nezbytné k výkonu znalecké činnosti nebo jde o znalecké odvětví, které spadá pod profesní komoru zřízenou zákonem. Podmínkou je též úspěšné složení vstupní zkoušky. Všechny tyto požadavky se týkají nových zájemců o znalecké povolání, stávající mohou svou činnost vykonávat nadále. Od zavedení právního nároku na jmenování znalcem si zákonodárce slibuje nárůst počtu znalců, který má v současnosti klesající tendenci.⁸²

⁸⁰ ODBOR VŠEOBECNÉ SPRÁVY. *Znalecké posudky vydávané k ověřování podob jmen a příjmení* Mvcr.cz, 20. dubna 2017 [cit. 25. června 2020]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/soubor/informace-c-15-2017.aspx>>

⁸¹ PASEKOVÁ, Eva. *Znalec Lukáš Křístek: Nový zákon je samý bič a žádný cukr* [online]. ceska-justice.cz, 12. září 2008 [cit. 23. října 2020]. Dostupné na <<https://www.ceska-justice.cz/2019/09/znalec-lukas-kristek-novy-zakon-samy-bic-zadny-cukr/>>

⁸² Důvodová zpráva k zákonu č. 254/2019 Sb. o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech

Rovněž je důležité zmínit, že s novým zákonem bude po 18 letech zvýšena odměna znalců, ze stávajících 350 Kč na 550 Kč na hodinu, což s ohledem na inflaci a průměrné navýšování mzdy není úměrné a dá se předpokládat, že takto nízké zvýšení nepovede k většímu zájmu o znaleckou profesi, jak zákonodárce zamýšlel. Ve spojení se zavedením nových přestupků, kterých se může znalec dopustit, a navýšením sankcí za ně hrozí, že nová právní úprava by mohla mít opačný efekt a již jmenovaní znalci nebudou chtít nadále vykonávat svou činnost, jelikož považují odměny za nedostatečné a výši možné pokuty – až půl milionu korun – za nepřiměřeně vysokou.⁸³

V současné době je výběr znalců na úseku zápisu jména značně limitující, volba konkrétního znalce je fakticky nemožná, protože v České republice je možnost nechat si vypracovat znalecký posudek buď od Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky nebo si vybrat ze seznamu vedeného Ministerstvem spravedlnosti jednoho ze čtyř vedených znalců. Nutno podotknout, že dva mají úzkou specializaci na jména vietnamského a mongolského původu.⁸⁴ Autorka této práce se domnívá, že vytvoření právního nároku na jmenování znalcem by mohlo rozšířit řady znalců také v této oblasti a přinést větší diverzitu, což považuje za přínosné.

⁸³ PASEKOVÁ, Eva. *Znalec Lukáš Krístek: Nový zákon je samý bič a žádný cukr* [online]. ceska-justice.cz, 12. září 2008 [cit. 23. října 2020]. Dostupné na <<https://www.ceska-justice.cz/2019/09/znalec-lukas-kristek-novy-zakon-samy-bic-zadny-cukr/>>

⁸⁴ ODBOR VŠEOBECNÉ SPRÁVY. *Znalecké posudky vydávané k ověřování podob jmen a příjmení* Mvcr.cz, 20. dubna 2017 [cit. 25. června 2020]. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/soubor/informace-c-15-2017.aspx>>

3 Praxe zápisu jmen a příjmení ve světle judikatury

Třetí kapitola této práce je analýza rozhodnutí Soudního dvoru Evropské unie, Evropského soudu pro lidská práva, Nejvyššího správního soudu a rozhodnutí krajského soudu publikovaného ve sbírce rozhodnutí NSS. Autorka bude analyzovat rozhodnutí z hmotněprávní stránky a zkoumat postup matričních úřadů po jejich zveřejnění.

3.1 Evropské aspekty

Neexistuje žádné přímé nařízení Evropské unie, které by se konkrétně vyjádřilo k jednotné úpravě jména a příjmení, a právní úprava je na jednotlivých členských státech. Nelze ovšem říci, že by se tohoto tématu Soudní dvůr Evropské unie za dobu své rozhodovací činnosti nikterak nedotknul. Právo na jméno zkoumal taktéž Evropský soud pro lidská práva zejména z pohledu volného pohybu, tedy když je jméno uznáno a zapsáno na matrice jednoho státu, je nutné takovou registraci respektovat.⁸⁵

Právo na jméno je obsaženo v článku 8. Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, dle kterého *„Právo na respektování rodinného a soukromého života 1. Každý má právo na respektování svého rodinného a soukromého života, obydlí a korespondence. 2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“* Dle Evropského soudu pro lidská práva je jméno způsobem identifikace osoby pro její okolí, které zahrnuje rodinný kruh a společnost jako takovou. Pojmenovat své dítě je nedílnou součástí života rodičů, tím pádem i práva na respektování rodinného života.⁸⁶

Možnost mít dvě příjmení řešil Soudní dvůr v případě Carlose Garcii Avello v Belgii, ve kterém rodiče žádali, aby jejich společné děti měly příjmení každého z nich, otec byl španělské národnosti a matka belgické. Takový zápis byl v rozporu s belgickou právní úpravou. Belgické úřady nepovolený zápis odůvodnily tím, že zásada stálosti příjmení je nezbytná z důvodu zachování sociálního pořádku. Evropský soud pro lidská práva uznal důležitost zásady stálosti příjmení v rámci usnadnění rozpoznání totožnosti a rodičovského vztahu, ovšem ne v takové míře, aby děti se státní příslušností jiného státu nemohly mít jméno složené podle jejich

⁸⁵ European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe. *Handbook to European law relating to the rights of the children*, [online]. fra.europa.eu, 19. listopadu 2015 [cit. 17. května 2020]. Dostupné na <<https://fra.europa.eu/en/publication/2015/handbook-european-law-relating-rights-child>>

⁸⁶ Evropský soud pro lidská práva. Rozsudek ze dne 6. září 2007, *Johansson v. Finland*, 10163/bod 22

národních zvyklostí.⁸⁷ Argumentoval také skutečností, že v rámci Unie dochází k velkým migračním tokům, díky kterým je třeba posuzovat zápisy nejen z hlediska vnitrostátní úpravy jednoho členského státu, ale i z pohledu dalších použitelných právních systémů. ESLP problematiku příjmení vykládá s ohledem na právo uzavřít manželství, dle článku 12 a zákaz zneužití práv dle článku 17 Evropské úmluvy a nelze nevyhovět žádosti o dvojí příjmení u nezletilých dětí s dvěma občanstvími⁸⁸. Tento judikát se spíše zabývá příjmením v kontextu území společenství a nemožností regulovat čistě podle své vnitrostátní úpravy. Přestože v konkrétním státě mají z důvodu svých zásad a pořádků ve vedení evidence jistá pravidla, je nezbytné respektovat a umožnit použít pojmenování podle jiných členských států.

Zásahem do Úmluvou garantovaného práva na rodinný život by mohlo být odmítnutí registrace jména rodného, zvláště za situace, kdy s tímto jménem už dítě delší dobu funguje a je svým bezprostředním okolím přijímáno, jako se stalo v případě Johansson versus Finsko. Stěžovatelé se potýkali s odmítnutím registrace jména Axl pro jejich syna, které údajně nekorespondovalo s ustáleným finským pravopisem a praxí co se týče rodných jmen. Toto jméno se běžně používá v anglicky mluvících zemích jako v Austrálii či Spojených státech amerických, ale jeho jmenovci žijí i v sousedním Norsku a Dánsku, v samotném Finsku pak byly registrované tři osoby tohoto jména.

Finská legislativa se v mnohém podobá té české, ženské jméno není možné dát chlapci, nelze mít shodné jméno se sourozencem, a dále se zakazuje, jak již bylo zmíněno, dát jméno, které má podobu neslučitelnou s místní gramatikou a praxí. Výjimkami mohou být náboženské důvody, vazba na jiný stát, kde je taková matriční praxe uznávaná, či jiný pádný důvod, který by neobvyklé pojmenování náležitě odůvodnil.

Nejvyšší správní soud Finska neakceptoval argument stěžovatelů, ve kterém poukazovali na vzrůstající internacionalizaci a kooperaci, jelikož vnitrostátní předpis o jméně vyžadoval existenci zahraniční vazby, která v daném případě absentovala, a jiný pádný důvod k povolení jména soud neshledal a žalobu zamítl, což vedlo ke stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva. V ní stěžovatelé mimo jiné zmiňovali fakt, že jak náboženští představitelé (knězi) i společenství ve kterém žijí, primárně blízká rodina, již užívala jméno dotčeného dítěte. Nikdo

⁸⁷ European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe. *Handbook to European law relating to the rights of the children*, [online]. fra.europa.eu, 19. listopadu 2015 [cit. 17. května 2020]. Dostupné na <<https://fra.europa.eu/en/publication/2015/handbook-european-law-relating-rights-child>>

⁸⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 2. října 2003. *Carlos Garcia Avello proti Belgickému státu*. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce: Conseil d'État – Belgique. Věc C-148/02.

neměl pochyby, že by se nejednalo se o mužské jméno, a nic nenasvědčovalo tomu, že by jejich synovi mohla být způsobena újma.⁸⁹

Evropský soud pro lidská práva ke čl. 8 Úmluvy konstatoval, že ačkoliv chrání jedince proti svévolným zásahům veřejné moci, vyplývají z něj i pozitivní závazky ze strany státu k zachování práva na rodinný život. Soud nicméně nepovažuje každou regulaci týkající se jména za zásah bez dalšího. Pokud stát na základě svých právních norem nepovolí zápis jména, nemusí dojít k zásahu do garantovaných práv, zatímco vynutit změnu jména by už zásahem být mohlo. V obou případech je třeba posuzovat kontext situace a posoudit vyvážení zájmů. Nutno podotknout, že v obou zmíněných situacích ponechává Evropský soud pro lidská práva jednotlivým státům prostor pro uvážení jejich vnitrostátní úpravy. Při rozhodování se tedy nesnaží nahradit platné předpisy Finska a stanovit přesnou regulaci pro toto odvětví, nýbrž jen posoudit konkrétní případ. V obecné rovině považuje právní omezení týkající se jména sledující veřejný zájem za odůvodněná, pokud slouží k zajištění spolehlivé registrace obyvatelstva, přehledné osobní identifikaci, ochraně jazyka, či je odůvodňuje zájem dítěte a společnosti.⁹⁰

Na první pohled obdobný případ již byl rozhodnut v případě Guillot proti Francii, kdy bylo odmítnuto jméno Fleur de Marie a zapsáno pouze Fleur-Marie. Soud tehdy neshledal natolik vysokou míru způsobené újmy stěžovatelů, která by vedla k porušení čl. 8 Úmluvy. Soud taktéž respektoval názor francouzského odvolacího a kasačního soudu, který jméno považoval za výstřední a zbytečně rozmarné. Příklad z Finska se ovšem značně lišil, jméno nebylo směšné ani se nejednalo o zřejmý rozmar a do finského jazyka zapadlo bez problému. Navíc už tři osoby takového jména ve Finsku registrované byly a nic nenasvědčovalo negativním důsledkům pro zachování kulturní a jazykové identity Finska.

Vzhledem k výše uvedeným úvahám se nemohl soud ztotožnit s argumenty vnitrostátních orgánů pro nezapsání jména pro dítě žadatele a shledal porušení čl. 8 Úmluvy. Zároveň ovšem stále platí vysoká míra prostoru pro uvážení v této oblasti, při aplikaci ale je třeba mít na paměti zachování rovnováhy mezi zájmem orgánů vykonávající veřejnou moc a soukromým zájmem jednotlivců.⁹¹

Obdobně jako v českých případech, i zde dochází ke střetu odmítavé a možná až příliš formalistické aplikace právní úpravy, která vychází z pochopitelných zásad určité stejnorodosti a přehlednosti jmen, ale zároveň je třeba reflektovat společenský vývoj, pokud to situace dovolí.

⁸⁹ Evropský soud pro lidská práva. Rozsudek ze dne 6. září 2007, *Johansson v. Finland*, 10163/bod 19 až 22

⁹⁰ Tamtéž bod 35

⁹¹ Tamtéž bod 37, 38

Každý případ je proto nutno vnímat v kontextu současnosti a jeho konkrétních okolností, ne pouze aplikovat ustálenou praxi států bez rozumného odůvodnění.

3.2 Správní praxe v České republice

Jak již bylo zmíněno, kromě správních orgánů a soudů společně s Ústavním soudem dohlíží na matriční činnost též Veřejný ochránce práv. Ve své souhrnné zprávě z rok 2002 se vyjádřil k mediálně známému případu, ve kterém matka chtěla pojmenovat svou dceru Půlnoční bouře. Na matku pak bylo podáno předběžné opatření, kterým byla její dcera umístěna v kojeneckém ústavu a jedním z důvodů bylo její údajné porušení základního práva dcery dle čl. 7 Úmluvy o právech dítěte, protože ji nedala zákonné jméno a nezaregistrovala na matrice. Jméno Půlnoční bouře nespĺňovalo zákonné podmínky a v takovém případě měl dle veřejného ochránce práv matriční úřad dle zákona podat oznámení soudu, který určí jméno v souladu s právními předpisy. Rodiče tehdy nakonec od svého původního záměru jména odstoupili a dceru pojmenovali Eliška Gaia. V daném případě byl chybný zejména postup matričního úřadu, pojmenování alternativním způsobem není důvod pro podání předběžného opatření.⁹² Autorka ale souhlasí s odmítnutím zápisu takového jména, které mělo mít vazbu na čas narození dcery, jelikož je zejména v právním styku nevhodné a v nesouladu s pravidly české mluvnice.

Za zmínku také stojí vyjádření Veřejného ochránce práv k dobré víře u změny příjmení. Jednalo se o případ, ve kterém rodina zesnulé R.B. a její dcery domáhala zrušení změny příjmení jejího snoubence J.H. na její rodné příjmení, jelikož jeho vinou došlo k jejich úmrtí, za což byl pravomocně odsouzen k trestu odnětí svobody 16 let. Stěžovatelé podali návrh na přezkumné řízení, kterému nebylo vyhověno. Správní orgán dostatečně nezkoumal důvody ke změně příjmení, zejména jeho pravdivost ohledně jejich údajného záměru se vzít, neprováděl žádné dokazování a nezjistil, že si chce změnit své příjmení na příjmení osoby, na jejíž smrti se podílel. Tyto okolnosti nevzal v potaz ani po návrhu na přezkumné řízení, ačkoliv měl důvod pochybností o dobré víře J.H. a pro složitost dokazování se jej rozhodl nezahájit. Postup matričního úřadu byl nesprávný, měl zahájit přezkumné řízení, ve kterém by detailně prozkoumal, zda J.H. nabyl práva v dobré víře, kterou ochránce nevyklučuje.⁹³

Zprávy o šetření ochránce k problematice matriční agendy se zabírají tematikou obsírněji než správní soudy, jeho šetření a závěry mohou přispět k lepšímu výkonu pravomoci

⁹² VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV, *souhrnná zpráva veřejného ochránce práv o činnosti za rok 2002*[online]. ochrance.cz, 17. března 2003 [cit. 11. listopadu 2020]. Dostupné na <http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu/Souhrnna_zprava_VOP_2002.pdf>

⁹³ VEŘEJNÁ OCHRÁNKYNĚ PRÁV. *5512/2015/VOP*. [online]. eso.ochrance.cz, 4. prosince 2015 [cit. 11. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/3472>>

matričních úřadů. Podněty ochránce práv mohou být nápomocné také ke změně právní úpravy u novelizace ZM, ačkoliv ji sám nemůže navrhnout.

Výkladem vážného důvodu u změny příjmení se zabýval Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 25. února 2015, č.j. 2 As 324/2015-16, ve kterém se stěžovatelka po rozvodu prvně navrátila ke svému rodnému příjmení, a poté tuto změnu chtěla zvrátit, jelikož si nebyla vědoma dopadu změny příjmení na své děti, které nesly příjmení bývalého manžela. Vážným důvodem může být i psychická újma způsobená dětem stěžovatelky, není tím pouze rodová tradice, jak mylně vykládal matriční úřad. Je třeba najít rovnováhu mezi individuálním zájmem žadatele a veřejným zájmem na jednoznačné identifikaci osob, v daném případě stěžovatelka příjmení před změnou užívala a poskytuje ji vazbu na její rodinu.⁹⁴ Nejvyšší správní soud apeluje na matriční úřady, aby zjišťovaly vždy veškeré důležité okolnosti a stav věci, a na základě nich pak rozhodovat. Zásah do příjmení fyzické osoby je zásahem do chráněného základního práva, proto je třeba vykládat neurčitý právní pojem vážný důvod s ohledem na konkrétní okolnosti, se kterými se matriční úřady musí ve svém rozhodnutí náležitě vypořádat.

Změna příjmení u nezletilého musí být podmíněna souhlasem jeho rodičů, kteří mají zachovanou plnou rodičovskou odpovědnost, proto byla zamítnuta žádost pěstounů o změnu příjmení dítěte v jejich péči. Ačkoliv mohou vykonávat pěstounskou péči řádně a samotné dítě s takovou změnou vysloví souhlas, vyjádřením nesouhlasu jeho rodičů dle platné právní úpravy ke změně nedojde.⁹⁵ Autorka míní, že změna příjmení u nezletilého je příliš striktně navázaná na souhlas jeho rodičů, což je u dětí nižšího věku nezbytné, ale od jisté rozumové vyspělosti by měl brán v potaz jeho názor. V případě změny jména a příjmení u osvojence osvojiteli je hranice, od které se vyžaduje souhlas 15 let, dle autorky by tato hranice mohla platit pro veškeré změny u nezletilých, čímž by děti, které reálně nemají vazbu na své rodné příjmení mohly dosáhnout změny bez souhlasu rodičů. Matriční úřady by samozřejmě nadále posuzovaly, zda je konkrétním žadatelem uváděný důvod vážným důvodem pro změnu a změna nebude v rozporu se zájmy nezletilého.

3.2.1 Rozsudek ve věci jména „Thymian“

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22.1. 2015 sp. Zn./č.j. 4 As 155/2014-32 je zřejmě nejpodrobnějším vyjádřením stanoviska k postupu správních orgánů ve věci zápisu neobvyklého jména do matriční knihy narození, ve kterém shledal zájem na ochraně práv rodičů a dítěte v souladu se zásadami činnosti správních orgánů.

⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25.2. 2015 sp. zn./č.j. 2 As 324/2015-16 Bod 1-3, 21, 22

⁹⁵ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 7.4.2016 25 Co 89/2016

Jednalo se o řízení, ve kterém žalobce Jan K. s manželkou žádali o provedení zápisu jména Thymian pro jejich společného syna. Správní orgán I. stupně, v tomto případě Městský úřad Vrchlabí, Odbor vnitřních věcí a správní, vyzval žalobce, aby předložili doklad dle § 62 odst. 1 ZM, kterým je znalecký posudek osvědčující pravopisnou podobu jména, bez kterého nelze zápis provést. Svůj požadavek odůvodnil tím, že ačkoliv nechce nijak omezit svobodnou vůli rodičů při pojmenování společného potomka, správná pravopisná podoba jména Thymian mu není známa, a tak potřebuje vyjádření znalce. Jméno Thymian nebylo dohledatelné v odborných publikacích ani nepodléhalo žádnému provedenému zápisu v knize narození, a tak bylo třeba zjistit, zda splňuje ve smyslu ZM jazykové podmínky pro zápis do matriky ČR. Krajský soud, u kterého se žalobce bránil proti rozhodnutí správního orgánu, shledal požadavek předložení znaleckého posudku za legitimní. Doložení výpisu z veřejně dostupných webových stránek žalobcem – celkem se jednalo o osm dokumentů – nepovažoval za dostatečné pro ověření správné pravopisné podoby jména pro zápis.⁹⁶

Dle § 62 odst. 1 ZM: *„Do matriční knihy lze zapsat jakékoliv existující jméno, a to v správné pravopisné podobě. Nelze zapsat jména zkomolená, zdrobnělá a domácká. Fyzické osobě mužského pohlaví nelze zapsat jméno ženské a naopak. Matriční úřad dále nezapiše jméno, pokud je mu známo, že toto jméno užívá žijící sourozenec, mají-li sourozenci společné rodiče. Vzniknou-li pochybnosti o existenci jména nebo jeho správné podobě, je občan povinen předložit doklad vydaný znalcem.“⁹⁷*

Nejvyšší správní soud uvedl, že nelze vykládat toto ustanovení čistě formalisticky a správní orgány nemohou požadovat znalecký posudek bez dalšího jen z toho důvodu, že jméno ještě nebylo zapsáno do žádné matriční knihy narození, ani se nenachází v publikaci PhDr. Miloslavy Knappové, CSc. *„Jak se bude vaše dítě jmenovat?“*. Správní orgán by se měl v první řadě pokusit odstranit pochybnosti způsobem, který je časově a finančně méně nákladný, provést sám dokazování a jednat dle § 6 odst. 2 SŘ: *„Správní orgán postupuje tak, aby nikomu nevznikaly zbytečné náklady, a dotčené osoby co možná nejméně zatěžuje. Podklady od dotčené osoby vyžaduje jen tehdy, stanoví-li tak právní předpis. Lze-li však potřebné údaje získat z úřední evidence, kterou správní orgán sám vede, a pokud o to dotčená osoba sama požádá, je povinen jejich obstarání zajistit.“*

Přenášení rozhodovací činnosti správních orgánů na znalce, bez kterých neumožní zápis jména, nelze. S ohledem na trvajících omezený počet znalců působících v oboru by správní

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22.1. 2015 sp. zn./č.j. 4 As 155/2014-32 Bod 1-8

⁹⁷ § 62 z. č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů

orgány měly požadovat znalecké posudky až po provedení listinných a jiných důkazů, jako např. výpověď manželky stěžovatele nebo jejich příbuzných, kteří mohli dosvědčit, že se jedná o tradiční rodinné jméno, ne o rozmar rodičů.⁹⁸

Autorka zkoumala čtyři vybrané znalecké posudky o existenci jména nebo jeho správné pravopisné podobě, které jsou v příloze této práce. Všechny posudky byly vydané po zveřejnění rozhodnutí ve věci zápisu jména Thymian, které apeluje na matriční úřady, aby se v prvé řadě pokusily provádět dokazování samy.

V posudku č. 1 bylo posuzováno jméno Akira japonského původu, které je způsobilé k zápisu, jelikož je doložena jeho základní pravopisná podoba, k tomu je připojen odkaz na knižní zdroj, ze kterého znalecký posudek čerpal. V posudku č. 2 již Ústav pro jazyk český nedohledal jméno Elfír či Elfíra v odborné literatuře, ale byl schopen doložit ženské jméno Elfíra, a to na základě seznamu obětí z holocaustu, jméno má dle statistiky na internetové stránce 63 žen. Ačkoli tedy původní jméno dle znaleckého posudku nesplňuje kritéria zápisu a nelze jej zapsat, nabízí znalecký posudek velmi blízkou alternativu, která by mohla žadateli vyhovovat.

Příkladem, kdy jméno není v žádné veřejně dostupné evidenci může být nigerijské jméno Chidinma v posudku č. 3, které bylo vytvořeno z více jmen dle slovtvorných pravidel jazyka Igbo. Je nesporné, že v takovém případě by matriční úřad bez odborného posudku nemohl sám posoudit, zda splňuje jazykové podmínky pro zápis, jak posoudila znalkyně Knappová, a zápis by provést nemohl. Poslední vybraný posudek se zabýval jménem Eiva, které je užíváno hlavně ve Švédsku, a jako ověřené cizí jméno splňuje jazykové podmínky pro zápis.

Autorka by ráda podotkla, že většina znaleckých posudků, které ji byly zaslány, neshledaly námitky proti matričnímu zápisu, zároveň ani nijak nezpochybňuje jejich úroveň, obzvlášť u jména Chidinma a Elfíra bylo provedeno rozsáhlejší šetření k ověření jména, které by bez odborných znalostí nebylo možné. V samotných posudcích znalci někdy dokládají zjištěné skutečnosti odkazem na internetové zdroje, kterými prokazují oficiální správnou podobu jména, taktéž sama autorka po jednoduchém hledání našla potřebné informace ke jménu Eiva a Akira, z čehož se dá usuzovat, že matriční úřady mohly obě jména ověřit bez nutnosti znaleckých posudků.

Autorka se také dotázala matričního úřadu v místě svého bydliště, jak postupovat v případě, že se jméno nenachází ve výše zmíněné publikaci „*Jak se bude vaše dítě jmenovat?*“ a odpovědí ji bylo, že je třeba doložit znalecký posudek. Po dotázání, jak reagují na rozsudek

⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22.1. 2015 sp. Zn./č.j. 4 As 155/2014-32 Bod 12, 20

„Thymian“ jí bylo řečeno, že matriční praxe tohoto úřadu zůstává neměnná, pokud jméno nesplňuje podmínky zápisu, nikdy neprovádí své dokazování a čekají na vyjádření znalce. Zde je nutné doplnit, že praxe jednotlivých matričních úřadů mohou být v tomto ohledu odlišné a je možné, že existují vstřícnější matriční úřady, které nepřenášejí svou činnost apriori na znalce. V komentářové literatuře k ZM se uvádí, že důkazní břemeno, tedy předložení znaleckého posudku, je na rodičích, matriční úřady bez něj zápis nemají provádět.⁹⁹ Ministerstvo vnitra společně se zástupci krajských úřadů mají pravidelné metodické porady k matriční agendě, ve kterých se mimo jiné vyjadřují k judikatuře na úseku matrik a její praktické interpretaci. Zápis z těchto porad je zasílán jednotlivým matričním úřadům, které se jím řídí. Jejich interpretace rozsudku „Thymian“ nijak zásadně nezměnila napadanou matriční praxi, ačkoli NSS apeloval, aby matriční úřady využily veškeré dostupné důkazní prostředky. Dle metodických pokynů nadále postačí vycházet z knihy „*Jak se bude vaše dítě jmenovat?*“, ze jmen, které již znaleckými posudky byla schválena a jsou evidována, a pouze ve výjimečných případech může matriční úřad akceptovat vyjádření cizozemského znalce z oboru nebo vyjádření cizího zastupitelského úřadu, v ostatních případech je nadále vyžadováno předložení znaleckého posudku.¹⁰⁰

V návaznosti na rozsudek NSS se poté rodiče domáhali náhrady nemajetkové újmy ve výši 50 tisíc korun pro každého. Zatímco obvodní soud přiznal každému z nich 15 tisíc korun, odvolací soud, Městský soud v Praze, nárok zcela zamítl. Neshledal, že došlo k naplnění existence nezákonného rozhodnutí pro odpovědnost státu za způsobenou škodu.¹⁰¹ Argument odvolacího soudu, že se odpovědnost státu nevztahuje na procesní rozhodnutí, posoudil Ústavní soud jako nesprávný. Za podstatný považuje samotný vznik škody zásahem do práv účastníka řízení, ke kterému může dojít i procesním rozhodnutím. V daném případě ke vzniku nemajetkové újmy došlo a stěžovatelé mají dle Ústavního soudu právo na přiměřené zadostiučinění, o kterém musí městský soud znovu rozhodnout.¹⁰²

Z výše uvedeného vyplývá, že ačkoliv jsou matriční úřady povinny provádět větší dokazování, praxe se po vydání rozhodnutí ve věci zápisu jména Thymian nijak výrazně neposunula. Vzhledem k vysokému počtu matričních úřadů je možné, že existují vstřícnější

⁹⁹ HENYCH, Václav. *Zákon o matrikách s komentářem*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. s 239

¹⁰⁰ ZÁPISY Z METODICKÝCH PORAD MV A KRAJSKÝCH ÚŘADŮ, příloha č. 1 - jméno. [online]. jihomoravsky.cz, [cit. 14. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.krjihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=375236&TypeID=7>>

¹⁰¹ § 5 písm. a) a § 8 odst. 1 z. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

¹⁰² Nález Ústavního soudu ze dne 24. dubna 2018, sp. zn. I.ÚS 1676/17, bod IV

úřady, které se primárně pokoušejí o ověřování jména samy, a teprve až neuspějí, vyžádají znalecký posudek.

3.2.2 Zápis neobvyklých znaků

Dalším judikátem je rozsudek Krajského soudu v Brně čj. 29 A 69/2014-74, ve kterém žádal žalobce o zápis příjmení pro sebe, svou manželku a syna s tildou nad písmenem a, tj. „ã“ v příjmení Gião. Úřad městské části Brno-střed (zvláštní matrika) zápis provedl, ale přepsal znaky do podoby, ve které se zobrazují v informačním systému veřejné správy dle nařízení vlády č. 594/2006 Sb. a Magistrát města Brna odvolání žalobce zamítl.¹⁰³

V předmětném rozsudku soud konstatoval, že příjmení, jakožto jeden ze základních prvků sebeidentifikace, spadá pod čl. 10 LZPS „*Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno*“ a změna jeho příjmení může žalobce zasáhnout do jeho intimní sféry.¹⁰⁴

Soud připomněl stanovisko Ústavního soudu, dle kterého jakýkoliv zásah do základních práv jednotlivce musí sledovat odůvodněný veřejný zájem a ctít zásadu proporcionality, tedy být způsobilý naplnit daný účel co nejšetrnějším způsobem a přiměřeně k zamýšlenému cíli.

Žalovaný se řídil zákonným postupem a nařízením vlády s převodními tabulkami o přepisu znaků do latinky, přičemž účelem je zde zejména zachování integrity zápisů v matrikách s ohledem na možnosti technického vybavení matričních úřadů, které se může lišit. Tak závažný zásah do rodinného života a soukromí nelze ospravedlnit nedostatečných technickým vybavením informačního systému veřejné správy a nedá se považovat za nezbytný v demokratické společnosti, ač byl na základě zákona. Nutno dodat, že požadovaný znak lze zapsat i pomocí novějších mobilních telefonů a rozšířeného textového editoru Microsoft Word, takže by zápis programové vybavení matričních úřadů technicky umožnil.¹⁰⁵

Dále také dal za pravdu žalobci, že celý postup dle nařízení vlády je diskriminační na základě jazyka, nařízení vlády totiž některé nestandardní znaky ponechává v původní podobě a jiné přepisuje. Jelikož k nařízení vlády neexistují žádné důvodové zprávy, lze se domnívat, že kritériem, které znaky se přepisují a jiné ne, bude zřejmě původ jazyka.

Pokud se s tímto jazykem správní orgány setkávají relativně často, jsou dle tabulek schopni zachovat jejich původní podobu, ovšem nestandardní znaky některých národností, v tomto případě původem z Portugalska, zapsat odmítá a nutí příslušníky těchto národností ke změně

¹⁰³ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 11. 10. 2016, čj. 29 A 69/2014-74

¹⁰⁴ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 11. 10. 2016, čj. 29 A 69/2014-74 Bod 27,28

¹⁰⁵ Tamtéž Bod 37,38

jména či příjmení. Matriční úřady se jen z důvodu nedostatečného technického vybavení tímto dopouští nepřímé diskriminace, což není legitimní.¹⁰⁶

Dle výše popsaného rozsudku by se zápisy do matričních knih, s ohledem na základní lidská práva, měly psát v autentické podobě, přestože se jedná o nestandardní znaky, které jsou české abecedě cizí. Matriční úřady se při zapisování řídily nařízením vlády z roku 2006, které nelze aplikovat, jelikož technický vývoj a vybavení úřadů pokročil natolik, že umožňuje doslovné zobrazení znaků, které se kdysi musely přepisovat do latinky, aby se mohly zobrazovat ve všech informačních systémech.

Ačkoliv by se postupy matričních úřadů mohly jevit jako přežitě, problémem je samotný agendový informační systém, který při zápisu znaky sám přepisuje a doklady totožnosti se tak vydají v nesprávném znění. Odbor všeobecné správy se s postupem správních orgánů výše popsaném rozsudku plně ztotožnil a pouze konstatoval, že v tomto konkrétním případě se musel matriční úřad řídit výrokem soudu a v souladu s ním vydat nové matriční doklady, jelikož software, který se používá pro vedení matričních knih, umožnil vložení takového symbolu. To však neznamená, že se u přepisu jiných nestandardních znaků nemusí vyskytnout potíže a matriční úřady mají nadále pokyn řídit se zastaralým nařízením do doby, než se zavede nová znaková sada. Plánované nové nařízení vlády, která by zohlednilo technický pokrok a rozsudek krajského soudu doposud nebylo přijato.¹⁰⁷

Autorka si je vědoma, že se matriční úřady mohou setkat s nedostatečných technickým vybavením, které jim neumožňuje provést zápis, ovšem jak poukázal krajský soud, v některých případech dochází k tak silným zásahům do základních lidských práv, že se nelze spokojit s pokyny Ministerstva vnitra a počkat na novelu, která v sobě bude toto rozhodnutí reflektovat. Autorka je takového názoru, že by se problematické nařízení vlády mělo zrušit, jelikož již jsou široce dostupné technické prostředky k zápisu jakýkoliv znaků v latině. Problém vidí v programovém vybavení, které má očividně zastaralý software a potřebuje za pomoci legislativní podpory aktualizaci. Českým občanům bývá vycházeno vstříc u zápisu českých jmen s diakritikou v zahraničí a Česká republika jakožto členský stát Evropské unie by měla být reciproční a umožnit jim realizaci stejných práv před českými správními orgány.

¹⁰⁶ Tamtéž Bod 54,55

¹⁰⁷ ZÁPISY Z METODICKÝCH PORAD MV A KRAJSKÝCH ÚŘADŮ MAGISTRÁTŮ MĚST BRNA, OSTRAVY A PLZNĚ A MAGISTRÁTU HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY, *Rozhodnutí Krajského soudu v Brně o zápisu příjmení obsahující nestandardní znak, který neodpovídá Nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy, ve znění nařízení vlády č. 100/2007 Sb.* [online]. jihomoravsky.cz, [cit. 18. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=375236&TypeID=7>>

3.3 Dílčí závěr

Ve výše zmíněných judikátech je kladen větší důraz na činnost matričních úřadů, které by měly žadatelům vycházet vstříc, nevyžadovat znalecké posudky bez provedení vlastního dokazování a zapsat neobvyklé znaky, které se do informačního systému dají bez problémů vložit, i přes skutečnost, že nejsou uvedeny v nařízení vlády. Krajské úřady, magistráty města Brna, Ostravy, Plzně a Magistrátu hlavního města Prahy mají každoroční pracovní porady společně se zástupci Ministerstva vnitra, ve kterých se vyjadřují k aktuálním problémům na úseku matriční agendy a vydávají metodické pokyny pro matriční úřady, jak mají v konkrétních situacích postupovat. V jednom z metodických vyjádření „*Odbor všeobecné správy Ministerstva vnitra, jakožto věcný gestor zákona o matrikách, po prostudování shora uvedených rozhodnutí zvláštní matriky a Magistrátu města Brna konstatuje, že zvláštní matrika i Magistrát města Brna postupovaly v uvedené věci plně v souladu s platnou právní úpravou s rozhodnutími obou těchto úřadů se ztotožňuje.*“¹⁰⁸ V dalším pak za dostupný důkazní prostředek považuje „*odbornou publikaci KNAPPOVÁ, Miloslava, Jak se bude vaše dítě jmenovat? Praha: ACADEMIA 2010 a seznam dalších jmen, u nichž již znalcem byla ověřena základní spisová podoba, pokud jsou jim známy; výjimečně lze akceptovat i vyjádření cizozemského znalce na úseku jména a příjmení, popř. zastupitelského úřadu cizího státu, nebo zastupitelského úřadu ČR v daném státě.*“¹⁰⁹

Z metodických vyjádření Ministerstva vnitra tak vyplývá, že radí matričním úřadům tyto rozsudky nezohledňovat a nadále pokračovat v dosavadní praxi, nehledě na stanoviska, která správní soudy zaujaly. Dle autorky práce tímto ohrožují princip právní jistoty a jejich jednání není předvídatelné pro žadatele o zápis jména. Zároveň svým počínáním mohou zakládat stěžovatelům právo na náhradu nemajetkové újmy, za kterou mohou požadovat reparaci vzniklé škody ve formě konstatování porušení práva nebo peněžitého zadostiučinění.¹¹⁰

¹⁰⁸ ZÁPISY Z METODICKÝCH PORAD MV A KRAJSKÝCH ÚŘADŮ. Z á p i s z pracovní porady krajských úřadů, magistrátů měst Brna, Ostravy a Plzně a Magistrátu hlavního města Prahy, konané ve dnech 30. a 31. května 2017 ve vzdělávacím zařízení IVS v Benešově [online]. kr.zlinsky.cz Dostupné na <<https://www.kr-zlinsky.cz/docs/clanky/dokumenty/12343/zapis-mv-konecna-verze-24-8-2017.pdf>>

¹⁰⁹ ZÁPISY Z METODICKÝCH PORAD MV A KRAJSKÝCH ÚŘADŮ, příloha č. 1 - jméno. [online]. jihomoravsky.cz, Dostupné na <<https://www.krjihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=375236&TypeID=7>>

¹¹⁰Nález Ústavního soudu ze dne 24. dubna 2018, sp. zn. I.ÚS 1676/17, bod IV

4 Budoucí vývoj

Právní úprava jmen a příjmení prošla výraznou změnou s nástupem nového OZ, ale jinak v zákonné úpravě jména a příjmení nedošlo v posledních letech k výrazným změnám, které by byly předmětem veřejné diskuse. V poslední kapitole se autorka zaměří na aktuální návrhy změn relevantní právní úpravy a zhodnotí jejich možný přínos i případné nedostatky. Jak již bylo zmíněno výše, mělo by být nové též nařízení vlády o přepisu některých znaků, o kterém se jedná od roku 2018. V současné době se v Parlamentu projednává novela zákona o matrikách, sněmovní tisk č. 593. Návrh byl předložen 16.9.2019 a 10.3. 2020 proběhlo první čtení. Vláda podpořila zejména části novely, které se zabývaly technickými problémy týkající se matriční praxe a většina pozměňovacích návrhů, které bude autorka v této kapitole rozebírat byly předloženy ze strany opozice. Je otázkou, kdy dojde k přijetí této novely, jelikož v současné době panuje krizový stav a novela ZM není prioritou.¹¹¹

S výše zmíněným novým zákonem o znalcích bude zavedena povinnost převedení písemných znaleckých deníků do elektronické podoby v informačním systému veřejné správy, které budou rozděleny na veřejné a neveřejné.¹¹² To však neznamená, že by se posuzovaná jména stala veřejně dostupná, proto je možné, že jména, u kterých nebyl zápis do matriční knihy povolen, mohou být předmětem znaleckých posudků opakovaně. Vypracování posudku je kvůli rešerším v odborné literatuře časově náročná činnost, takže vyhotovit duplicitní posudek se zdá zbytečné. Žadatelé, kteří dopředu nevědí, že jméno nesplňuje zákonné požadavky pro zápis, jsou povinni zaplatit za každý posudek 600 až 1100 Kč, a to v případech stejných jmen zbytečně.¹¹³

Jedním z předložených pozměňovacích návrhů je zavedení veřejně přístupného seznamu ženských a mužských jmen, které lze zapsat do matriční knihy a průběžně ho doplňovat. V seznamu by byla jména z registru obyvatel, jména z publikace *Jak se bude vaše dítě jmenovat?* a jména zapsaná na základě vydaných znaleckých posudků.¹¹⁴

¹¹¹ SNĚMOVNÍ TISK 593. *Novela z. o matrikách, jménu a příjmení* [online]. psp.cz, 16. září 2019 [cit. 14. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=593>>

¹¹² Důvodová zpráva k zákonu č. 254/2019 Sb. I znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech

¹¹³ ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AV ČR, *Podmínky vystavování znaleckých posudků na osobní jména v Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i.* [online]. ujc.avcr.cz, [cit. 13. listopadu 2020]. Dostupné na <<http://ujc.avcr.cz/zadost-o-vystaveni-posudku/>>

¹¹⁴ SNĚMOVNÍ TISK 593. *Pozměňovací návrh I. poslanců Tomáše Martínka a Ondřeje Profanta k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně*

Dle autorky této práce by se v seznamu měla evidovat i jména nevyhovující požadavkům s řádným odůvodněním. Kdyby se v seznamu uvedlo pouze jméno a vysvětlení, z jakého důvodu nesplňuje zákonné požadavky pro zápis, nejednalo by se o zveřejnění osobních údajů o žadatelích a matriční činnost by byla více transparentní, předvídatelná, a předešlo by se nežádoucím opakovaným posudkům.

V současné době nelze, aby dítě neslo příjmení po obou svých rodičích, jak je tomu zvykem v některých státech, např. ve Španělsku. V dnešní době je stále více dětí narozených do nesezdaných párů, nejčastěji dostává příjmení po otci, což může přinášet řadu praktických problémů rodiči s odlišným příjmením. Možnost kombinovat příjmení obou by tak mohlo usnadnit mnohé záležitosti denního života, ovšem návrh už se dál nezabývá možnou kumulací příjmení v dospělosti. Už dnes je možné, aby v situaci, kdy se zapisuje dle jednoho rodiče, který má sám zdvojené příjmení, zapsalo dítěti obojí. Autorka se obává, že při vstupu takové osoby do manželství, ve kterém by si připojovala příjmení manžela, mohlo dojít k situacím, kdy by jedna osoba měla příjmení tři, což současná právní úprava nepřipouští.

Ač autorka chápe praktické důvody, které vedou k tomuto návrhu vícero příjmení pro děti, neshledává, že by v něm byly dostatečně promyšleny důsledky takové novely. Řetězení příjmení by mohlo být matoucí a mohlo by vést k nedorozumění. Jedná se o přejímání úprav ze zahraničí, které s ohledem na jazyková pravidla českého jazyka nepovažuje za vhodné.

Další navrhovaná změna, která zaznamenala zřejmě největší ohlas, je umožnění užívat příjmení v mužském tvaru všem ženám bez stávajících omezení. Platná úprava nepřechýlené příjmení povolí, pokud se jedná o cizinku, občanku, která má nebo bude mít trvalý pobyt v cizině, občanku, jejíž manžel je cizinec nebo jejíž partnerka je cizinka, nebo o občanku, která je jiné než české národnosti. Jelikož se jedná o taxativně vymezené případy, současná praxe vede ženy k tomu, že záměrně před matričním úřadem lžou a nechávají si zapsat příjmení v mužské formě s odůvodněním, že plánují žít v cizině nebo se hlásí k jiné než české národnosti. Matriční úřady jejich tvrzení dále nezkontrolují a požadovaný tvar jim zapíší. Problém shledává autorka zejména v tom, že k dosažení takového výsledku jsou ženy dle zákona fakticky donuceny uvést nepravdivé skutečnosti a obcházet zákon. Záměrem zákonodárce bylo ponechat koncovku -ová, jelikož eviduje příjmení dle jazykových pravidel českého jazyka, která jsou s přechylováním svázaná. S tímto názorem se taktéž ztotožňují

některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony [online]. psp.cz, 16. září 2019 [cit. 14. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=593>>

odpůrci návrhu, kteří se obávají o podstatu českého jazyka, zejména pokud by se nepřechýlené příjmení začalo užívat masivně.¹¹⁵

Autorka zastává názor, že povolení zápisu nepřechýleného příjmení a sjednocení faktické praxe a zákonného znění neznamená, že by zákon začal preferovat příjmení bez koncovky -ová, pouze by umožnil svobodnou volbu každému bez omezení. Uzákonění praxe, se kterou si český jazyk zřejmě dovede poradit, považuje za narovnání právního stavu.

¹¹⁵ ČT24, *Kvůli ová mě vnímali jako holku z Východu, která si jela přivydelat, říká kritička přechylování*, [online], ct24.ceskatelevize.cz, 16. května 2020 [cit. 2. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3098363-kvuli-ova-me-vnimali-jako-holku-z-vychodu-ktera-si-jela-privydelat-rika-kriticka>>

5 Závěr

Problematika jména a příjmení se řadí k nejstarším oblastem správního práva a neztrácí na důležitosti ani dnes, jelikož se dotýká každého, má silný dopad do osobní sféry člověka a reguluje základní právo na jméno a sebeidentifikaci každého z nás. Tato diplomová práce poskytuje ucelený pohled na činnost matriční agendy na úseku jména a příjmení.

V první kapitole práce se autorka zabývala charakteristikou vnitřní správy. Vymezila teoretické pojmy matrika, matriční knihy, matrikář a popsala způsob vedení, zápisu a nahlížení do matričních knih. V souvislosti se zápisem do knihy partnerství autorka poukázala na nedostatky právní úpravy, které nedovolují registrovaným partnerům získat vstupem do partnerství stejné příjmení, což považuje za diskriminační. Dále se věnovala informačnímu systému veřejné správy a přepisu některých znaků do agendového informačního systému dle nařízení vlády. V závěru kapitoly vysvětlila činnost jednotlivých matričních úřadů a také jak funguje jejich vzájemná kontrola a metodika na úseku matrik. Co se týče možností ohledně opravných prostředků, které existují k ochraně práv neúspěšných žadatelů o zápis do matričních knih, považuje je autorka za dostatečné.

Druhá kapitola se věnovala podmínkám zápisu jména a příjmení, zdůraznila právo na jméno jako jeden z podstatných znaků sebeidentifikace a veřejný zájem, který se k němu pojí. V návaznosti na zápis rodného jména popsala problematiku znaleckých posudků, nedostatek znalců na úseku jména a možné zlepšení s novým zákonem o znalcích, který zavádí právní nárok na ustanovení znalce po splnění zákonných podmínek.

Ve třetí kapitole se autorka nejprve věnovala stanoviskům Evropské unie k úpravě jména a příjmení za pomoci analýzy vybraných rozhodnutí. Z unijního práva vyplývá, že jednotlivé státy musí při aplikaci své vnitrostátní úpravy zohlednit své členství v mezinárodním společenství a respektovat rodinný a soukromý život každého jedince, přestože to znamená odklon od jejich dosavadní praxe, ale stále jim ponechává prostor pro uvážení. V případech z rozhodovací praxe českých správních soudů autorka vyzdvihuje postoj správních soudů, který vnímá jako žádoucí. V rozebraném rozhodnutí ve věci Thymian a rozhodnutí tykajícím se zápisu neobvyklého znaku dal Nejvyšší správní soud za pravdu stěžovatelům. V prvním stanovil, že matriční úřady nemohou automaticky přenášet vlastní dokazovací činnost na znalce, v druhém vyjádřil, že nelze odmítat zápisy některých jmen jen na základě nedostatečného programového vybavení matričních úřadů. Autorka v závěru kapitoly kritizuje

postoj krajských úřadů, které společně s Ministerstvem vnitra vydávají závazné metodické pokyny, ve kterých instruují matriční úřady k nerefektování těchto rozhodnutí.

Poslední kapitola se zabývá změnami právní úpravy, které jsou momentálně projednávány v Parlamentu, a mají za cíl podstatně změnit vybraná ustanovení ZM. Autorka je toho názoru, že schválení těchto změn by bylo v souladu se společenskou potřebou úpravy jmen a příjmení, aniž by byl ohrožen zájem právní úpravy na přehledné úpravě jména a příjmení.

Co se týče zodpovězení první výzkumné otázky, autorka má za to, že právní úprava jména a příjmení není dostačující a měla by být změněna. Základní požadavky na jméno (aby nebylo zdobné, domácké a existující) považuje za správné, jelikož kromě soukromého práva každého jedince panuje na pojmenování silný veřejný zájem a jméno se užívá v úředním styku. Chce-li někdo vystupovat pod jiným než oficiálním, tedy smyšleným jménem, které neodpovídá zákonným požadavkům na zápis, zákon mu umožňuje vystupovat v soukromém styku pod pseudonymem, který si jedinec může vybrat bez omezení. Prostor pro zlepšení spatřuje autorka zejména v úpravě přechylování ženských příjmení, protože právní úprava není sjednocená s faktickou praxí, a je zbytečně obcházena. Autorka se též věnovala úvaze, zda by navržený veřejně přístupný seznam znaleckých posudků neměl zahrnovat veškeré znalecké posudky z úseku jména, včetně nedoporučujících, aby bylo rozhodování správních orgánů předvídatelnější. Autorka také poukázala na zastaralost prováděcího nařízení vlády, které se zakládá na technických možnostech informačního systému veřejné správy z roku 2005 a otázce jeho dnešní aplikace, která neodpovídá technickému pokroku, a kritizuje, že není dosud nahrazeno novým nařízením. Autorka věří, že schválením novely ZM bude právní úprava jména a příjmení v souladu s aktuálními společenskými potřebami, které v současnosti v zákoně nejsou dostatečně reflektovány, a navrhované změny právní úpravy považuje za zdařilé.

Autorka na druhou výzkumnou otázku odpovídá následovně. Z podrobného zkoumání rozhodnutí správních soudů a pokynů Ministerstva vnitra vyplývá, že činnost matričních úřadů není příliš nakloněna změnám a dostatečně nerefektuje judikaturu správních soudů. Ze zpřístupněných znaleckých posudků vyplývá, že v některých případech by samy matriční úřady mohly dospět ke stejným závěrům, kdyby prováděly vlastní dokazování, jak bylo doporučeno v rozsudku Nejvyššího správního soudu ve věci zápisu jména Thymian. I přes skutečnost, že většina jmen, kterými rodiče pojmenovávají své děti, znalecký posudek nepotřebují, jelikož není pochyb o jejich existenci, měly by být matriční úřady schopny vypořádat se i s méně obvyklými jmény v první řadě samy. Stejně tak autorka kritizuje pokyn Ministerstva vnitra, dle kterého mají matriční úřady nadále užívat tabulku o přepisu znaků, která by dle jejího názoru měla být novelizovaná, jelikož nepřiměřeně zasahuje do základních práv osob bez legitimního

důvodu, za který se nedá považovat technická nevybavenost matričních úřadů. Matriční úřady svými žádostmi o znalecké posudky správní řízení o zápisech jmen a příjmení prodlužují, ačkoli by si některé jména mohly ověřit samy, a tím dle autorky nejednají v souladu se zásadou rychlosti a hospodárnosti správního řízení.

Závěrem by chtěla shrnout, že vnitřní správa a matriční agenda se řadí k odvětvím správního práva, která patří k historicky nejstarším, ale stále se vyvíjí a je třeba v ní zohlednit společenské změny, volný pohyb osob v unijním prostoru a celkovou globalizaci, která na ni má přímý dopad. Ač je úprava jména a příjmení silně spjata s pravidly českého jazyka, nelze na nich bezvýhradně trvat, pokud je to v rozporu s právy garantovanými Listinou a Úmluvou. Navrhované změny zákona o matrikách a závěry v práci rozebraných rozhodnutí správních soudů vidí autorka jako žádoucí a matriční úřady by to měly reflektovat ve své praxi.

Seznam použité literatury

Monografie

1. DAUBNEROVÁ, Alena. Matriční činnost po účinnosti nového občanského zákoníku. Praha: Linde Praha a. s., 2013. 176 s
2. HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo. Obecná část*. 9. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. 599 s.
3. HORZINKOVÁ, Eva. *Správní právo: zvláštní část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 159 s.
4. JURNÍKOVÁ, Jana a kol. *Správní právo: zvláštní část*. 6. dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 399 s.
5. MOTEJL, Otakar, VÁLÁŠEK, Miloš. *Matriční úřady: sborník stanovisek veřejného ochránce práv*. vyd. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2008, 134 s.
6. SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 3. aktualizované a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013, 500 s.
7. SLÁDEČEK, Vladimír, POUPEROVÁ, Olga a kolektiv. *Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, 494 s.

Komentářová literatura

1. HENYCH, Václav. Zákon o matrikách s komentářem. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, 352 s
2. HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1380 s
3. PRŮCHA, P. *Správní řád s poznámkami a judikaturou* 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017, 520 s
4. WÁGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, 931 s.

Právní předpisy

1. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
2. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 2/1969 Sb., zákon České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů
12. z Zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
13. Zákon 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
14. Nařízení Evropského parlamentu a rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů.
15. Nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy
16. Vyhláška Ministerstva vnitra č. 207/2001 Sb. Kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

17. Vyhláška č. 345/2020 Sb.
18. Vyhláška č. 388/2002 Sb. Ministerstva vnitra o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností
19. Směrnice Ministerstva vnitra ze dne 2. června 2005 č. j.: VS-95/60/2-2005
20. Důvodová zpráva k zákonu č. 254/2019 Sb. o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech

Soudní rozhodnutí

1. Nález Ústavního soudu ze dne 18. 4. 2001, sp. Zn. Pl. ÚS 55/2000,
2. Evropský soud pro lidská práva. Rozsudek ze dne 6. září 2007, *Johansson v. Finland*, 10163/bod 19 až 22
3. Rozsudek Soudního dvora ze dne 2. října 2003. *Carlos Garcia Avello proti Belgickému státu*. Žádost rozhodnutí o předběžné otázce: Conseil d'État - Belgique. Věc C-148/02.
4. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 11. 10. 2016, čj. 29 A 69/2014-74
5. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 9. 2013, čj. 2 Aps 5/2012-52
6. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22.1. 2015 sp. Zn./č.j. 4 As 155/2014-32
7. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25.2. 2015 sp. zn./č.j. 2 As 324/2015-16
8. Nález Ústavního soudu ze dne 24. dubna 2018, sp. zn. I.ÚS 1676/17
9. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 7.4.2016 25 Co 89/2016

Internetové stránky

1. ČT24, *Kvůli ová mě vnímali jako holku z Východu, která si jela přivydělat, říká kritička přechylování*, [online]. ct24.ceskatelevize.cz, 16. května 2020. Dostupné na <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3098363-kvuli-ova-me-vnimali-jako-holku-z-vychodu-ktera-si-jela-privydelat-rika-kriticka>
2. DOSEDĚL, František. Změna křestního jména aneb je možné jmenovat se Smaug? [online]. [pravniprostor.cz](https://www.pravniprostor.cz), 14. prosince 2018. Dostupné na <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/zmena-krestniho-jmena-aneb-je-mozne-jmenovat-se-smaug>

3. DOUCHA, Rudolf. Zákon o znalcích: Jak paralyzovat českou justici? [online]. ceska-justice.cz 3. listopadu 2019. Dostupné na <https://www.ceska-justice.cz/blog/zakon-znalcich-paralyzovat-ceskou-justici/>
4. HLAVÁČKOVÁ, Kateřina. *Dvě příjmení registrovaným partnerům zákon nedovoluje. Mění si proto i křestní.* [online]. zpravy.aktualne.cz, 25. července 2020 [cit. 26. října 2020]. Dostupné na <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/dve-prijmeni-registrovanym-partnerum-zakon-nedovoluje-meni-s/r~272fc09ecb6511ea9d470cc47ab5f122/>>
5. JANOŠEK, Vladimír. *Pseudonymous* [online]. epravo.cz, 21. dubna 2015. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/pseudonymous-97499.html>>
6. LIBERDOVÁ, Eva. *Právo na dobrou správu jako princip veřejné správy v EU* [online]. epravo.cz, 21. července 2015 Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/pravo-na-dobrou-spravu-jako-princip-verejne-spravy-v-eu-98220.html>>
7. PASEKOVÁ, Eva. *Znalec Lukáš Křístek: Nový zákon je samý bič a žádný cukr* [online]. ceska-justice.cz, 12. září 2008. Dostupné na <<https://www.ceska-justice.cz/2019/09/znalec-lukas-kristek-novy-zakon-samy-bic-zadny-cukr/>>
8. ŘEZNÍČEK, David. *K podmínkám uplatnění nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem nebo nezákonným rozhodnutím* [online]. epravo.cz 15. ledna 2015 [cit. 12. prosince 2020]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-podminkam-uplatneni-naroku-na-nahradu-skody-a-nemajetkove-ujmy-zpusobene-nespravnym-urednim-postupem-nebo-nezakonnym-rozhodnutim-100049.html>
9. *Sněmovna podpořila novelu zákona o matrikách* [online]. advokatnidenik.cz 11. března 2020. Dostupné na <<https://advokatnidenik.cz/2020/03/11/snemovna-podporila-novelu-zakona-o-matrikach-tyka-se-i-zmen-prijmeni/>>
10. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AV ČR, *Podmínky vystavování znaleckých posudků na osobní jména v Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i.* [online]. ujc.avcr.cz, Dostupné na <<http://ujc.avcr.cz/zadost-o-vystaveni-posudku/>>

Ostatní zdroje

1. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, *Veřejná správa v České republice 2019* [online]. mvcr.cz, Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/soubor/vyrocnizprava-o-stavu-vs-2019.aspx>>

2. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, *Komentář k zákonu č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů* [online]. Mvcr.cz, 11. září 2020. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/soubor/co-je-a-co-neni-isvs.aspx>>
3. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, odbor správních činností. *Informační systém evidence obyvatel* [online]. Mvcr.cz, 31. července 2014. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/informacni-system-evidence-obyvatel.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>>
4. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, *Narizení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy* Mvcr.cz, Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/narizeni-vlady-c-594-2006-sb-o-prepisu-znaku-do-podoby-ve-ktere-se-zobrazuji-v-informacnich-systemech-verejne-spravy-81.aspx>>
5. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, odbor všeobecné správy. *Metodika na úseku matrik* [online]. Mvcr.cz, 20. srpna 2020. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/metodika-na-useku-matrik.aspx>>
6. ODBOR VŠEOBECNÉ SPRÁVY, oddělení matriční a organizační. *Změna jména a příjmení* [online]. Mvcr.cz, 2. ledna 2020 Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/jmena-a-prijmeni-zmena-jmena-a-prijmeni.aspx>>
7. ODBOR VŠEOBECNÉ SPRÁVY. *Znalecké posudky vydávané k ověřování podob jmen a příjmení* Mvcr.cz, 20. dubna 2017. Dostupné na <<http://www.mvcr.cz/soubor/informace-c-15-2017.aspx>>
8. ODBOR VŠEOBECNÉ SPRÁVY, oddělení matriční a organizační. *Vydávání matričních dokladů, rodný, oddací a úmrtní list, doklad o partnerství* [online]. Mvcr.cz, 20. srpna 2020. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/vydavani-matricnich-dokladu-rodny-oddaci-a-umrtni-list-doklad-o-partnerstvi.aspx>>
9. ODBOR VŠEOBECNÉ SPRÁVY, oddělení matrik a ověřování. *Nahlížení do matričních knih a listin* [online]. Mvcr.cz, 20. srpna 2020 [cit. 25. října 2020]. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/matriky-nahlizeni-do-matricnich-knih-a-sbirky-listin.aspx>>
10. European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe. *Handbook to European law relating to the rights of the children*, [online]. fra.europa.eu, 19. listopadu 2015. Dostupné na <<https://fra.europa.eu/en/publication/2015/handbook-european-law-relating-rights-child>>

11. ZÁPISY Z METODICKÝCH PORAD MV A KRAJSKÝCH ÚŘADŮ. *Z á p i s z pracovní porady krajských úřadů, magistrátů měst Brna, Ostravy a Plzně a Magistrátu hlavního města Prahy, konané ve dnech 30. a 31. května 2017 ve vzdělávacím zařízení IVS v Benešově* [online]. kr.zlinsky.cz Dostupné na <<https://www.kr-zlinsky.cz/docs/clanky/dokumenty/12343/zapis-mv-konecna-verze-24-8-2017.pdf>>
12. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV, *souhrnná zpráva veřejného ochránce práv o činnosti za rok 2002*[online]. ochrance.cz, 17. března 2003 [cit. 11. listopadu 2020]. Dostupné na <http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu/Souhrnna_zprava_VOP_2002.pdf>
13. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV, *stížnosti na úřady. Principy dobré správy* [online]. ochrance.cz, Dostupné na <<https://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/principy-dobre-spravy/>>
14. ZÁPISY Z METODICKÝCH PORAD MV A KRAJSKÝCH ÚŘADŮ MAGISTRÁTŮ MĚST BRNA, OSTRAVY A PLZNĚ A MAGISTRÁTU HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY, *Rozhodnutí Krajského soudu v Brně o zápisu příjmení obsahující nestandardní znak, který neodpovídá Nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy, ve znění nařízení vlády č. 100/2007 Sb..* [online]. jihomoravsky.cz, Dostupné na <<https://www.krjihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=375236&TypeID=7>>
15. ZÁPISY Z METODICKÝCH PORAD MV A KRAJSKÝCH ÚŘADŮ, *příloha č. 1 - jméno.* [online]. jihomoravsky.cz, Dostupné na <<https://www.krjihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=375236&TypeID=7>>
16. NEJVYŠŠÍ SPRÁVNÍ SOUD. *Žaloba proti rozhodnutí správního orgánu* [online]. Nssoud.cz, 7. listopadu 2019. Dostupné na <<http://www.nssoud.cz/Zaloba-proti-rozhodnuti-spravniho-organu/art/489?menu=309>>
17. ZÁPISY Z METODICKÝCH PORAD MV A KRAJSKÝCH ÚŘADŮ, *příloha č. 1 - jméno.* [online]. jihomoravsky.cz, Dostupné na <<https://www.krjihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=375236&TypeID=7>>
18. SNĚMOVNÍ TISK 593. *Pozměňovací návrh I. poslanců Tomáše Martínka a Ondřeje Profanta k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění*

pozdějších předpisů, a některé další zákony [online]. psp.cz, 16. září 2019. Dostupné na <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&t=593>

19. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY, veřejná správa. *Koncepce klientsky orientovaná veřejná správa 2030* [online]. Mvcr.cz, 31. [cit. 17. prosince 2020]. Dostupné na <https://www.mvcr.cz/clanek/koncepce-klientsky-orientovana-verejna-sprava-2030.aspx>
20. VEŘEJNÁ OCHRÁNKYNĚ PRÁV. *5512/2015/VOP*. [online]. eso.ochrance.cz, 4. prosince 2015 [cit. 11. listopadu 2020]. Dostupné na <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/3472>

Přílohy

Posudek č. 1

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, v. v. i.

oddělení onomastiky

Valentinská 1, 116 46 Praha 1

Praha 17. 10. 2017

Č. j.: 113/2017

Na základě Vašeho požadavku ze dne 16. 10. 2017 vydávám pro informaci správních orgánů tento

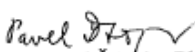
znalecký posudek:

Požadovaná forma *Akira* je doložena jako základní pravopisně správná podoba existujícího ženského rodného jména japonského původu, které se vykládá jako ‚jasná‘, ‚čistá‘ (zdroje: R. a V. Kohlheimovi, *Das grosse Vornamenlexikon*, Mannheim 2007, s. 44; J. Willms, *Das grosse Buch der 10 000 Vornamen*, München 2012, s. 25).

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem nejsou proti matričnímu zápisu ženského rodného jména *Akira* z jazykového hlediska námitky.

Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., je subjekt zapsaný v druhém oddíle seznamu ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost, a to pro obor školství a kultura s rozsahem znaleckého oprávnění jazykověda – ověřování podob jmen a příjmení z hlediska zákonných ustanovení usměrňujících jejich zápis do osobních dokladů. Tento seznam vede dle zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Daná činnost se provádí v oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Znalecký úkon je zapsán pod poř. č. 113/2017 znaleckého deníku.

Vypracovala: PhDr. Žaneta Dvořáková, Ph.D.

PhDr. Pavel Štěpán, Ph.D.
vedoucí oddělení onomastiky
ÚJČ AV ČR, v. v. i.

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, v. v. i.

oddělení onomastiky

Valentinská 1, 116 46 Praha 1

Praha 16. 8. 2017

Č. j.: 73/2017

Na základě Vašeho požadavku ze dne 9. 8. 2017 vydávám pro informaci správních orgánů tento

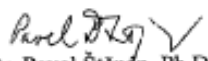
znalecký posudek:

V odborné literatuře, kterou máme v současnosti k dispozici v našem oddělení, se nepodařilo dohledat požadovanou podobu *Elfír* ani *Elfíra* jakožto oficiální správnou pravopisnou podobu existujícího ženského rodného jména. Za doloženou však považujeme formu ženského jména *Elfíra*, kterou nacházíme např. v seznamech obětí holocaustu a deportovaných osob z oblasti Ukrajiny a Ruska (zdroj: <http://yvng.yadvashem.org>, cit. 16. 8. 2017). Podle statistiky na stránkách <http://www.namespedia.com/details/Elfira> (cit. 16. 8. 2017) dnes nosí jméno *Elfíra* 63 žen. Pravděpodobně se jedná o jednu z variant ženského rodného jména *Elvíra*, což je španělské jméno snad germánského původu, které se vykládá jako „ochránkyně všech“, popř. se hodnotí jako varianta arabsko-španělského jména *Elmíra*, tj. „kněžna“ (zdroj: M. Knappová, *Jak se bude vaše dítě jmenovat?*, Praha 2010, s. 370). Doloženo máme i obdobné ženské jméno *Esfir*, které se vykládá jako varianta rodného jména Ester (zdroj: Л. Г. Скрипник – Н. П. Дзятківська, *Власні імена людей*, Київ 1986, s. 120).

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem nejsou z jazykového hlediska námitky proti matričnímu zápisu ženského rodného jména *Elfíra*. Formy *Elfír* ani *Elfíra* však kritéria zápisu nespĺňují.

Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., je subjekt zapsaný v druhém oddíle seznamu ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost, a to pro obor školství a kultura s rozsahem znaleckého oprávnění jazykověda – ověřování podob jmen a příjmení z hlediska zákonných ustanovení usměrňujících jejich zápis do osobních dokladů. Tento seznam vede dle zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Daná činnost se provádí v oddělení onomastiky Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Znalecký úkon je zapsán pod poř. č. 73/2017 znaleckého deníku.

Vypracovala: PhDr. Žaneta Dvořáková, Ph.D.

PhDr. Pavel Štěpán, Ph.D.
vedoucí oddělení onomastiky
ÚJČ AV ČR, v. v. i.

Posudek č. 3

PhDr. Miloslava Knappová, CSc., Kubánské nám.1322/17, 100 00 Praha 10
tel. 271733481

Soudní znalkyně v odvětví jazykověda,
specializace ověřování podob jmen a
přijetí pro zápis do osobních dokladů.

Pořadové číslo: 113/218
V Praze dne 30.5.2018

Na základě Vašeho požadavku ze dne 28.5.2018 vydávám pro
informaci správních orgánů tento

z n a l e c k ý p o s u d e k

Rodiče vybrali (vzhledem k svému původu) dcerce pro zápis
na pozici druhého jména nigerijské ženské jméno **CHIDINMA**, užívané
patrně v jazyce Igbo. Toto jméno není v slovnících jmen užívaných na
africkém kontinentě, které mám k dispozici, doloženo. Dokládá se
v nich však nigerijské ženské jméno **Chidí** s udávaným významem "bůh
(stvořitel) existuje". Dodávám, že začátek jména "Chi-" se užívá
v různých afrických původem složených jménech, jakými jsou např.
jména Chizoba, Chinaza, Chiosa, Chicma aj. Druhá část požadovaného
jména Chidinma, tj. složka -inma s významem „dobrý“ tvoří např.
druhou složku nigerijského ženského jména Ekedinma (jde rovněž o
jméno užívané v jazyce Igbo v Nigérii). Požadované jméno Chidinma
tudiž ze slootovorného i významového hlediska zapadá do systému
jmen užívaných v Nigérii. (Viz Ihechukwu Madubuike: A Handbook of
African Names. Three Continents Press, Colorado Springs 1994. -
Molefi Kete Asante: The Book of African Names. Africa World Press,
Trenton 1991. - M. J. Abadie: Multicultural Baby Names. Long-
meadow Press, Stamford 1993 aj. literatura.)

Na základě výše uvedených údajů lze konstatovat, že
oficiální, z jazykového i slootovorného hlediska (zapadající do systému
afrických ženských jmen) nigerijské ženské jméno **CHIDINMA** splňuje jazy-
kové podmínky pro zápis do matriky ČR. Lze je tedy zapsat i na pozici
druhého jména do spojení **Sydonia Chidinma**.

M. Knappová
PhDr. Miloslava Knappová, CSc.
soudní znalkyně

Posudek č. 4

PhDr. Miloslava Knappová, CSc., Kubánské nám. 1322/17, 100 00 Praha 10
tel. 271733481

Soudní znalkyně v odvětví jazykovědy,
specializace ověřování podob jmen a
příjmení pro zápis do osobních dokladů.

1

Pořadové číslo: 54/218
V Praze dne 2.3.2018

Na základě Vašeho požadavku ze dne 27.2.2018 vydávám
pro informaci správních orgánů tento

z n a l e c k ý p o s u d e k

EIVA je podle cizojazyčných slovníků osobních jmen základní podoba švédského ženského jména. Je to patrně švédská varianta jména Eva, zaznamenávaná i v mezinárodním rejstříku jmen, podle něhož je jméno oficiálně užitelné i v německy mluvících zemích. Jak známo, Eva je biblické jméno hebrejského původu, jehož výchozí obecný význam se vykládá jako „živá, životodárná“. Pravopisný tvar Eiva mohl vzniknout z anglické výslovnosti tvaru Eave, jedné z variant jména Eva, popř. přesmyčkou z podoby Evia. (Viz Sture Allén - Staffan Wahlin: Förnamnsboken. Almqvist- Wiksel, Stockholm 1979. Tato kniha vychází ze statistického registru jmen ve Švédsku. - Otto Nüssler, Gerhard Müller, Lutz Kuntzsch: Internationales Handbuch der Vornamen. Verlag für Standesamtswesen, Frankfurt a. M., Berlin 2008, str. 129. - Bruce Lansky: 100 000 Plus Baby Names. Meadowbrook Press, Minnesota 2012. - Taylor Copeland: 12 000 Baby Names. Amazon 2017.)

Vzhledem k tomu, že naše zákony zápis ověřených základních podob cizích jmen nevylučují, lze konstatovat, že existující, oficiální, pravopisně ověřené švédské ženské jméno **EIVA** splňuje jazykové podmínky pro zápis jména do matriky ČR.

PhDr. Miloslava Knappová, CSc.
soudní znalkyně

Shrnutí

Autorka diplomové práce si kladla za cíl popsat a zhodnotit hmotněprávní úpravu jména a příjmení. Diplomová práce se skládá ze čtyř kapitol. V první kapitole autorka definovala základních pojmy vztahující se k matriční agendě. Druhá kapitola se zabývá podmínkami zápisu jména, příjmení a znaleckými posudky v této oblasti. Třetí kapitola analyzovala rozhodnutí související se jménem a příjmením, ve čtvrté kapitole se autorka věnovala budoucímu vývoji matriční činnosti.

Abstract

The author of the thesis aimed to describe and evaluate the substantive rules in the field of registers names and surnames. The diploma thesis consists of four chapters. In the first chapter, the author defined the basic concepts related to the registry agenda. The second chapter deals with the conditions of registration of names, surnames and expert opinions in this area. The third chapter analyzed the decisions related to the name and surname, in the fourth chapter the author focused on the future development of legislation.

Seznam klíčových slov

Jméno a příjmení, znalecký posudek, správní právo, matrika, zápis

Key words

Name and surname, expert opinion, administrative law, register, registration